

Izvidi i financijske istrage kao instrumenti u borbi protiv kaznenih djela pranja novca i financiranja terorizma

Dešić, Ivan

Professional thesis / Završni specijalistički

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka / Sveučilište u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:231:522262>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-09**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka University Studies, Centers and Services - RICENT Repository](#)

Sveučilište u Rijeci
Poslijediplomski specijalistički studij
Kriminalističko istraživanje

Ivan Dešić

IZVIDI I FINANCIJSKE ISTRAGE KAO INSTRUMENTI U BORBI PROTIV KAZNENIH
DJELA PRANJA NOVCA I FINANCIRANJA TERORIZMA

Rijeka, 2020.

Sveučilište u Rijeci
Poslijediplomski specijalistički studij
Kriminalističko istraživanje

Ivan Dešić

IZVIDI I FINANCIJSKE ISTRAGE KAO INSTRUMENTI U BORBI PROTIV KAZNENIH
DJELA PRANJA NOVCA I FINANCIRANJA TERORIZMA

Student: Ivan Dešić, mag. iur.

Mentor: prof. dr. sc. Petar Veić

Komentor: prof. dr. sc. Eduard Kunštek

Rijeka, 2020.

Mentor: prof. dr. sc. Petar Veić

Komentor: prof. dr. sc. Eduard Kunštek

Datum obrane završnog rada: 23.06.2020.

Povjerenstvo za obranu završnog rada:

1. izv. prof. dr. sc. Igor Martinović,
predsjednik
2. prof. dr. sc. Petar Veić, mentor
3. prof. dr. sc. Eduard Kunštek, član.

SAŽETAK

Tema ovog rada su izvidi i financijske istrage kao instrumenti kaznenog i pretkaznenog postupka, u slučajevima postojanja osnova sumnje u počinjenje kaznenih djela pranja novca i financiranja terorizma. Cilj financijske istrage je prikupljanje dokaza koji ukazuju na opseg, iznos i stvarnu vrijednost imovine stečene kaznenim djelom. Ovaj rad obuhvatit će ulogu državnog odvjetnika, policije i financijsko-obavještajnih jedinica u borbi protiv pranja novca i financiranja terorizma, kao i svrhu određivanja i provedbe privremenih mjera osiguranja imovinske koristi, te konačno, oduzimanja imovinske koristi proizašle iz kaznenih djela pranja novca i financiranja terorizma. U svrhu što potpunije analize financijskih istraga, kao i pronalaženju i određivanju opsega imovinske koristi, u nastavku rada napraviti će se usporedba s drugim državama. Nadalje, ovaj rad će istaknuti važnost međunarodnih pravnih izvora u pogledu definiranja pojmova i određivanja opsega, te međunarodne suradnje. U tu svrhu napraviti će se analiza međunarodnih i nacionalnih tijela koja sudjeluju u borbi protiv pranja novca i financiranja terorizma, te detaljnije definirati njihova uloga i utjecaj.

Ključne riječi: *kazneni postupak, imovinska korist, financijske istrage, pranje novca, financiranje terorizma, financijsko-obavještajna jedinica*

SUMMARY

The scope of this work are the inquiries and financial investigations as instruments of the criminal and preliminary proceedings, in case of suspicion of committing criminal offences of money laundering and financing of terrorism. The goal of the financial investigations is to gather evidence that indicate the scope, amount and real value of the property. This work will cover the role of the Attorney General, police and financial-intelligence units in the fight against money laundering and financing of terrorism, as well as purpose of temporary security measures of proceeds, and finally, confiscation of assets from the criminal offences of money laundering and financing of terrorism. For the purpose of complete analysis of financial investigation, as well as finding and determining the scope of the proceeds, a comparison with other countries will take place in the continuation of this work. Furthermore, this work will highlight the importance of international legal sources in the definition of terms and scope, as well as international cooperation. In that purpose, international and national bodies involved in the fight against money laundering and financing of terrorism will be analysed.

Key words: *criminal procedure, proceeds of crime, financial investigation, money laundering, financing of terrorism, financial-intelligence unit*

SADRŽAJ

SAŽETAK	I
SADRŽAJ	III
I. UVOD	1
II. IZVIDI I FINACIJSKE ISTRAGE KAO INSTRUMENT U BORBI PROTIV KAZNENIH DJELA PRANJA NOVCA I FINANCIRANJA TERORIZMA	3
1. PRANJE NOVCA I FINANCIRANJE TERORIZMA KAO POJAVNI OBLICI KRIMINALITETA 20. I 21. STOLJEĆA.....	5
1.1. Pranje novca	5
1.2. Financiranje terorizma	6
2. IZVIDI KAO DIO KAZNENOG POSTUPKA	8
2.1. Prikupljanje saznanja o kaznenom djelu	8
2.2. Analitička obrada početnih saznanja o kaznenom djelu i počiniteljima	8
2.3. Izvidi kaznenih djela	9
2.4. Analitička obrada rezultata	13
2.5. Završna akcija	14
3. FINACIJSKE ISTRAGE	15
3.1. Pojam	15
3.2. Postupak	18
3.3. Analiza i zaključak	23
4. PRIVREMENE MJERE OSIGURANJA I ODUZIMANJE IMOVINSKE KORISTI.....	25
4.1. Privremene mjere osiguranja oduzimanja imovinske koristi	26
4.2. Oduzimanje imovinske koristi.....	31
5. NACIONALNA TIJELA ZA SPRJEČAVANJE I BORBU PROTIV PRANJA NOVCA I FINANCIRANJA TERORIZMA	36
5.1. Samostalni sektor za financijske istrage (SSFI).....	36
5.2. Ured za sprječavanje pranja novca (USPN)	37
5.3. Odbor Hrvatske narodne banke za sprječavanje pranja novca i sprječavanje financiranja terorizma	39
6. MEĐUNARODNE INSTITUCIJE	40
6.1. <i>Financial Action Task Force – FATF</i>	40
6.2. MONEYVAL	41
6.3. Egmont grupa	41
6.4. <i>International Association for Insurance Supervisors (IAIS)</i>	43
6.5. <i>The Wolfsberg Group</i>	43
6.6. <i>International Money Laundering Information Network (IMoLIN)</i>	43

7. KOMPARATIVNI PRIKAZ ZAKONODAVSTAVA ZEMALJA SJEVERNE AMERIKE I EUROPE	44
7.1. Sjedinjene Američke Države	44
7.2. Njemačka.....	47
7.3. Bosna i Hercegovina.....	51
7.4. Analiza usporednog prikaza zemalja Sjeverne Amerike i Europe	55
8. MEĐUNARODNI PRAVNI IZVORI – PRANJE NOVCA I FINANCIRANJE TERORIZMA.....	57
8.1. Direktive.....	57
8.2. Konvencije.....	58
III. ZAKLJUČAK.....	60
IV. POPIS KRATICA:.....	62
V. POPIS LITERATURE.....	64
1) Popis knjiga, izvješća i članaka:	64
2) Pravni izvori:.....	66
2.1) Pravni izvori Republike Hrvatske:.....	66
2.2) Pravni izvori Bosne i Hercegovine:.....	67
2.3) Pravni izvori Savezne Republike Njemačke:.....	67
2.4) Pravni izvori Sjedinjenih Američkih Država:	67
2.5) Međunarodni pravni izvori:.....	68
3) Sudska praksa	69
4) Internetske stranice:	70
VI. POPIS SLIKA.....	71

I. UVOD

Ovaj rad nastoji u prvom dijelu obraditi fenomene s kojima se državne institucije suočavaju prilikom borbe protiv organiziranog kriminala i stjecanja imovine nezakonitim djelovanjem – pranje novca, te novi fenomen koji predstavlja gorući problem modernog doba – financiranje terorizma. Kaznenim zakonom definirana su bića kaznenih djela i raspon kazni za djela pranja novca i financiranja terorizma, dok je Zakonom o kaznenom postupku definiran postupak i poduzimanje istražnih radnji i posebnih dokaznih radnji ukoliko su ova djela počinjena u sklopu zločinačkih organizacija. S ciljem dublje analize problema pranja novca i financiranja terorizma, nužno je definirati biće i opseg ovih kaznenih djela, upoznati institut financijskih istraga, kao i naglasiti važnost suradnje i opseg ovlasti državnog odvjetništva i financijske obavještajne jedinice – Ureda za sprječavanje pranja novca.

Drugi dio rada obuhvatit će pitanje oduzimanja imovinske koristi i mjere zamrzavanja imovinske koristi tijekom postupka, te inkorporiranjem odredbi iz nekadašnjeg Zakona o postupku oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom i prekršajem u Zakon o kaznenom postupku, čime je Zakon o postupku oduzimanja imovinske koristi prestao važiti. Pritom će se napraviti analiza potrebe i razlozi za inkorporiranjem odredbi u Zakon o kaznenom postupku te ciljevi koji su se time htjeli postići.

Treći dio rada odnosi se na specijalizirana tijela Ministarstva financija te ulogu Ureda za sprječavanja pranja novca, čije su ovlasti propisane posebnim zakonom. Pritom će biti riječi i o specijaliziranim međunarodnim tijelima i organizacijama, uz prikaz međunarodne suradnje i učinkovitosti po pitanju istraga u cilju sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma.

Četvrti dio rada bavi se komparacijom s drugim državama anglosaksonskog i kontinentalnog pravnog sustava Sjeverne Amerike i Europe - SAD-om, Njemačkom i Bosnom i Hercegovinom. Nakon usporednog prikaza zakonodavstva, nadležnih tijela i prakse navedenih država, slijedi analiza komparacije, te sličnosti i razlike navedenih država sa zakonodavstvom i praksom Republike Hrvatske. Analizom komparacije nastojat će se ukazati na potrebu za jedinstvenom pravnom praksom i izjednačavanjem pravne stečevine, kao i važnost međunarodne suradnje između država u slučajevima kaznenih djela pranja novca i financiranja terorizma. Ukazat će se na važnost upitnika MONEYVAL-a, koji države periodično ispunjavaju kako bi se dao okvirni prikaz i stanje u nacionalnim zakonodavstvima

država po pitanju pranja novca i financiranja terorizma, te njegov utjecaj na kreditni rejting države.

Posljednji dio rada osvrnut će se na konvencije koje definiraju ciljeve u pogledu sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma, kojima se nastoje uspostaviti međunarodni standardi kako bi se olakšala međunarodna suradnja zbog načela zakonitosti koje države trebaju uvažiti te dugotrajnog administrativnog postupka, dok organizirane zločinačke organizacije postupaju po nekonvencionalnom i neslužbenom obrascu koji im omogućuje brzo djelovanje na međunarodnom polju.

Na temelju analize i usporednog prikaza zakonodavstva i prakse, izvodi se zaključak o učinkovitosti borbe protiv pranja novca i financiranja terorizma, kao i ukazivanje na potrebu za bržim i snažnijim djelovanjem kako bi se postigli optimalni rezultati.

II. IZVIDI I FINANCIJSKE ISTRAGE KAO INSTRUMENT U BORBI PROTIV KAZNENIH DJELA PRANJA NOVCA I FINANCIRANJA TERORIZMA

Još od antičkog razdoblja postojala su društva i udruženja pojedinaca koja su se nastojala uzdići iznad životnih okvira i standarda koje im je nametnulo društvo i državna vlast. Kako bi ostvarili svoje ciljeve i moć uz represivni utjecaj državne vlasti, ta društva su se koristila nezakonitim sredstvima i metodama kako bi nastojali postići svoj utjecaj. Poznatije skupine bile su pirati, koji su vršili pljačke na moru i obalnim gradovima, banditi i pljačkaši koji su napadali karavane, putujuće trgovce ili vršili iznenadne prepade na manje i nezaštićene gradove. U Hrvatskoj su se u povijesti javljali hajduci, koji su vršili iznenadne napade na vojne izvidnice i patrole okupatorskih snaga, ne prežući niti od pljačke manjih naselja kako bi financirali i održali svoje djelovanje. Na moru su napade vršili uskoci¹, koji su se pokazali kao iskusna, visoko motivirana i efektivna skupina pomorskih pljačkaša, koji su iz svojeg operativnog centra u Senju vršili pohode na mletačke brodove, i na taj način sebi priskrbljivali blago i imovinsku korist. Kroz povijest su se u većim državama razvile i transnacionalne skupine osposobljene za razne nezakonite aktivnosti, te su se zbog svojeg visokog stupnja organiziranosti i veza uspjeli održati sve do današnjeg vremena. Oni su preteča današnjem poimanju organiziranog kriminala, tj. zločinačkih udruženja, koja su svojim djelovanjem postala uzor današnjim zločinačkim grupacijama.²

Stoga postoji podjela organiziranih zločinačkih udruženja na tri tipa: a) tradicionalni tip, b) profesionalni tip te c) prilagodljivi tip. Tradicionalni tipovi obuhvaćaju skupine koje imaju nacionalni karakter, te su se razvijale i prenosile na sljedeće generacije svoju imovinu i utjecaj. U tu skupinu spadaju kineske Trijade, talijanska Mafia i japanske Yakuze. U profesionalni tip spadaju one skupine koje se udružuju u karte radi ostvarivanja dobiti, a mogu obuhvaćati trgovinu ilegalnim dobrima, kao što su oružje i droga. Kao profesionalni tip možemo navesti kolumbijsku i albansku narkomafiju.³

Kako bi se ovakva društva održala i dobila legitimni karakter, u cilju stjecanja društvene i političke moći, imovinu koju su stekli nezakonitim radnjama nastojali su legalizirati na razne načine, te su s godinama usavršili model kojim su imovinu integrirali u

¹ Više o uskocima pogledati na: Gruenfelder, Anna Maria, Senjski uskoci u "povijesti svakodnevnice", Senjski zbornik: prilozi za geografiju, etnologiju, gospodarstvo, povijest i kulturu, Vol.28, br.1 (2001.).

² Više o razvoju organiziranog kriminala vidi na: Critchley, David, *The origin of organized crime in America: The New York city mafia, 1891–1931.*, Routledge, 2008.

³ Šegvić, Saša, Antiterorizam u kontekstu borbe protiv organiziranog kriminala, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, vol.46, br.4 (2009.), str. 667.-685., str. 674.

legalne poslove i imovinu koju je postalo teško, gotovo nemoguće pratiti. Kao pojavni oblik koji se razvio u 20. stoljeću, terorizam je pokazao razorne učinke na društvo i svjetsku sigurnost. U svrhu postizanja moći, terorističke skupine razvile su brojne financijske kanale preko kojih financiraju svoje aktivnosti, te koriste metode organiziranih zločinačkih skupina kako bi oprali novac i nastavili čak i legalnim putem i dobrotvornim akcijama financirati terorističke aktivnosti.⁴

Za potrebe suzbijanja, ili barem držanja pod kontrolom ovih fenomena kriminaliteta, međunarodne organizacije i nacionalne države, u međusobnoj suradnji, nastojale su razviti zakonodavne mehanizme koje bi pridonijele u borbi protiv kaznenih djela pranja novca i financiranja terorizma kao glavne izvore moći zločinačkih organizacija i terorističkih skupina. To se nastojalo postići brojnim direktivama, međunarodnim konvencijama poput Konvencije Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta iz 2000. godine i osnivanjem brojnih međunarodnih tijela, kao što je Grupa za financijsku akciju protiv pranja novca (*Financial Action Task Force on Money Laundering – FATF*). U Republici Hrvatskoj osnovan je Ured za suzbijanje pranja novca kao financijska-obavještajna jedinica, dok je raznim izmjenama u Zakonu o kaznenom postupku proširena ovlast državnog odvjetnika i pojačana suradnja policije, Ureda i državnog odvjetništva u svrhu poboljšanja vođenja kaznenog postupka i otkrivanja kaznenih djela.

⁴ Bezimena, Lovac na teroriste, Profil, Zagreb, 2004.

1. PRANJE NOVCA I FINANCIRANJE TERORIZMA KAO POJAVNI OBLICI KRIMINALITETA 20. I 21. STOLJEĆA

Kako bismo u ovom radu objasnili važnost borbe protiv pranja novca i financiranja terorizma od strane nadležnih državnih tijela, potrebno je definirati pojam „pranja novca“ i „financiranja terorizma“ kao fenomenologiju⁵ suvremenog kriminaliteta.

1.1. Pranje novca

Kazneni zakon⁶ u članku 265. propisuje pranje novca kao imovinsku korist ostvarenu kaznenim djelom koja se dalje ulaže, preuzima, pretvara, prenosi ili mijenja u cilju prikrivanja ili lažnog prikazivanja njezina nezakonitog podrijetla. Člankom 265. KZ-a nastoji se inkriminirati osobu koja želi prikriti nezakoniti izvor novca na način opisan u biću ovog kaznenog djela.

Zakon o sprječavanju novca i financiranja terorizma⁷ u članku 3. pranjem novca smatra zamjenu ili prijenos imovine, kada se zna da je ta imovina stečena nezakonitim djelovanjem ili sudjelovanjem u takvoj aktivnosti, u svrhu skrivanja ili prikrivanja nezakonitoga podrijetla imovine, njegovo skrivanje ili prikrivanje prave prirode, izvora, lokacije, raspolaganja, kretanja, prava povezanih s vlasništvom ili vlasništva imovine. Pranje novca obuhvaća i stjecanje, posjedovanje ili korištenje imovine ako se zna, u vrijeme primitka, da je ta imovina stečena nezakonitim djelovanjem ili sudjelovanjem u takvoj aktivnosti te sudjelovanje u počinjenju, udruživanje radi počinjenja i pokušaj počinjenja prethodno navedenih radnji.

Iz prethodnog je vidljivo kako je definicija pranja novca iz ZSPNFT propisana u svrhu stvaranja zakonskih pretpostavki za učinkovito djelovanje Ureda za sprječavanje pranja novca kao hrvatske financijsko-obavještajne jedinice, čije je osnivanje proizašlo iz potrebe za inkorporiranjem Direktive (EU) 2015/849⁸ u hrvatsko nacionalno zakonodavstvo.

⁵ Pojavni oblici kriminaliteta; opisi zabranjenih ponašanja predviđenih Kaznenim zakonom i zakonima kao posebno kazneno zakonodavstvo.

⁶ Kazneni zakon, Narodne novine, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19. (dalje u tekstu: KZ).

⁷ Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma, Narodne novine, br. 108/17, 39/19. (dalje u tekstu: ZSPNFT).

⁸ Direktiva (EU) 2015/849 Europskog Parlamenta i Vijeća od 20. svibnja 2015. o sprečavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca ili financiranja terorizma, o izmjeni Uredbe (EU) br. 648/2012

Većina autora se slaže da se postupak pranja novca dijeli u tri faze:⁹ fazu polaganja, fazu prikrivanja i fazu integracije. Faza polaganja (eng. *placement*) obuhvaća sredstva pribavljena na nezakonit način različitim metodama, te se ona distanciraju od svog nezakonitog izvora i prvi put se ulažu u financijski sustav. U ovoj inicijalnoj fazi "prljavi" novac je najizloženiji otkrivanju. U fazi prikrivanja (eng. *layering*) izvodi se niz složenih transakcija sredstva koji se injektiraju u daljnje financijske tokove, čime se nastoji prikriti nezakoniti izvor sredstava ili vlasnika sredstava. U ovoj fazi otkrivanje novca značajno je otežano. Zadnja faza, poznatija i kao faza integracije (eng. *integration*), uključuje nezakoniti novac u zakonite financijske tokove kako bi isti dobio privid zakonitosti. Ova faza provodi se na nacionalnoj i međunarodnoj razini. „Otkrivanje "prljavog" novca u završnoj fazi je gotovo nemoguće obzirom da "prljavi novac" ugrađuje u tzv. "čiste fondove" i više se ne razlikuje od zakonito stečenog novca.“¹⁰

Prema podacima Hrvatske narodne banke,¹¹ postoji nekoliko metoda pranja nezakonito stečenog novca: 1. Višestruke transakcije, 2. Fiktivna trgovačka društva (tzv. *shell company*), 3. Kockarnice, 4. Nominalni predstavnici (članovi obitelji, prijatelji, poslovni suradnici), 5. Strukturiranje, 6. Kupovina gotovim novcem te 7. Otkup valute.

1.2. Financiranje terorizma

Prema članku 98. KZ-a,¹² financiranje terorizma inkriminira one radnje u kojima osoba izravno ili neizravno daje ili prikuplja sredstva s ciljem da se ona koriste ili znajući da će se koristiti, u potpunosti ili djelomično, u svrhu činjenja ili doprinosa u činjenju jednog ili više kaznenih djela vezanih za terorizam ili drugih kaznenog djela kojima je cilj prouzročiti smrt ili tešku tjelesnu ozljedu civila ili druge osobe koja nije aktivno uključena u oružani sukob, ako je svrha tog djela zastrašiti stanovništvo ili prisiliti neku državu ili međunarodnu

Europskog parlamenta i Vijeća te o stavljanju izvan snage Direktive 2005/60/EZ Europskog parlamenta i Vijeća i Direktive Komisije 2006/70/EZ, SL 141, 05.06.2015. (dalje u tekstu: Direktiva (EU) 2015/849).

⁹ Iljkić, Davor, Pranje novca u domaćem i stranom zakonodavstvu, FIP - Financije i pravo, Vol.3, br.1 (2015.), str. 37-58., str. 38.

¹⁰ Biluš, Ante, Hržina, Danka, Palijaš, Dubravko, Preventivni sustav i kazneni progon pranja novca - priručnik za polaznike/ice, Pravosudna akademija, Zagreb, 2017., str. 6.

¹¹ Hrvatska narodna banka, Smjernice za provođenje Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma za kreditne institucije, kreditne unije i institucije za elektronički novac, Zagreb, srpanj 2015., dostupno na: http://old.hnb.hr/novcan/pranje_novca_terorizam/h-smjernice-zakon-spnt-ki-en.pdf (12.3.2020.), str. 6.

¹² Čl. 98. st. 1. KZ.

organizaciju da što učini ili ne učini. Ovaj članak 98. KZ-a nastao je po uzoru na čl. 2. st. 1. Međunarodne konvencije o suzbijanju financiranja terorizma.¹³

ZSPNFT-om u članku 3. stavku 3.¹⁴ propisano je da se financiranjem terorizma smatra osiguravanje ili prikupljanje sredstava, odnosno pokušaj osiguravanja ili prikupljanja sredstava, zakonitih ili nezakonitih, na bilo koji način, izravno ili neizravno, s namjerom da se upotrijebe ili sa znanjem da će biti upotrijebljena, u cijelosti ili dijelom, od strane terorista ili terorističke organizacije u bilo koju svrhu, što uključuje i počinjenje terorističkoga kaznenog djela, ili od strane osoba koje financiraju terorizam.

Istraživanja u praksi pokazuju da se terorističke skupine financiraju na sljedeće načine: a) iz zakonitih izvora, b) iz nezakonitih izvora te c) iz državnih sponzorstava, tzv. sigurnih luka i tzv. neuspješnih država.¹⁵

Zakoniti izvori uključuju zlouporabu dobrotvornih odnosno neprofitnih organizacija, zlouporabu zakonitih poslovnih aktivnosti i samofinanciranje. Dobrotvorne ili humanitarne organizacije imaju pristup značajnim izvorima novčanih sredstava i njihove aktivnosti se vrlo često baziraju na gotovinskim transakcijama, često su međunarodnog karaktera te su slabije nadzirane u odnosu na financijske institucije i druge gospodarske subjekte.¹⁶ Samofinanciranje uključuje vlastita sredstva samog terorista, njegove bliže ili šire rodbine.

Korištenje zakonitih izvora odnosno zakonitih novčanih sredstava poznat je i kao fenomen pod nazivom tzv. crno pranje (*black washing*) u postupku kojeg se tzv. čisti novca pretvara u tzv. crni novac namijenjen terorističkim potrebama.¹⁷

Nezakoniti izvori financiranja terorizma pretpostavljaju korištenje novčanih sredstava stečenih nezakonitim aktivnostima u svrhu financiranja terorističkih akata. Najčešće nezakonite radnje koje teroristi koriste za prikupljanje potrebnih novčanih sredstava su trgovina oružjem, trgovina narkoticima, prijevare kreditnim karticama, prijevare čekovima, iznuđivanja.

¹³ Međunarodna konvencija o sprječavanju financiranja terorizma, Narodne novine, međunarodni ugovori, br. 16/2003. (dalje u tekstu: MKSFN).

¹⁴ Čl. 3. st. 3. ZSPNFT.

¹⁵ Ministarstvo financija, Ured za sprječavanje pranja novca, Tipologije financiranja terorizma (primjeri iz inozemne prakse), Zagreb, studeni 2012., dostupno na: https://mf.in.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/sprjec_pranja_novca/Tipologije%20FT-HR.pdf (20.3.2020.), str. 12.

¹⁶ Loc. cit.

¹⁷ Loc. cit.

2. IZVIDI KAO DIO KAZNENOG POSTUPKA

U svrhu pokretanja financijskih istraga od strane nadležnih tijela, potrebno je prvo u prethodnom postupku provesti kriminalističku obradu. Kriminalističku obradu, u širem smislu, dijelimo u 5 faza: 1) Prikupljanje saznanja o kaznenom djelu, 2) Analitička obrada početnih saznanja o kaznenom djelu i počiniteljima, 3) Izvidi kaznenih djela 4) Analitička obrada rezultata te 5) Završna akcija.¹⁸

2.1. Prikupljanje saznanja o kaznenom djelu

Policijski službenici do početnih saznanja o osnovama sumnje da je počinjeno kazneno djelo pranja novca ili predikatno djelo,¹⁹ odnosno kazneno djelo financiranja terorizma, mogu doći na dva načina: operativnim radom policije ili vanjskim izvorima saznanja. Obavijesti o indicijama²⁰ koje upućuju na počinjenje kaznenog djela policijski službenik može prikupljati na dva načina: a) osobnim angažmanom, kroz stručnu kreativnost, koncentriranost, zapažanje te analizom dokumenata i provjerom raspoloživih podataka, te b) korištenjem operativnih veza, odnosno kontaktirajući osobe koje povremeno ili kontinuirano daju obavijesti policiji, uključujući prikrivene istražitelje ili doušnike. Vanjski izvori saznanja mogu biti prijave od strane oštećenih gospodarskih subjekata ili građana, javnih izvora poput medija, obavijesti Europolu ili Interpolu te policija trećih zemalja.²¹

2.2. Analitička obrada početnih saznanja o kaznenom djelu i počiniteljima

¹⁸ Orlović, Ante, Pajčić, Matko, Policijski izvidi kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), Vol.14, br.2 (2007.), str. 695-738., str. 710.

¹⁹ Članak 4. točka 33. ZSPNFT: Predikatno kazneno djelo jest svako kazneno djelo kojim je ostvaren nezakonit prihod koji može biti predmet kaznenoga djela pranja novca.

²⁰ Indicij (od latinskog *indicium*, znak) u kriminalistici je okolnost povezana s kaznenim djelom koja ima spoznajnu vrijednost za kriminalističko istraživanje. U cjelokupnom kriminalističkom istraživanju indiciji imaju ključnu ulogu. Uz stanovito pojednostavljenje može se uzeti da je kriminalističko istraživanje rad s indicijima. Pojam indicija u kaznenom postupnom pravu i kriminalistici nije istovjetan. Indicij je u postupku, sukladno ranijim navodima, činjenica koja se utvrđuje da bi se pomoću nje, kao dokaza, utvrdila druga činjenica. Zato se indicij u kaznenom postupku označuje kao dokazna činjenica ili posredni, logički dokaz. Vidi na: Pavišić, Berislav, Modly, Duško, Veić, Petar, Kriminalistika, Knjiga prva, Zagreb, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2006.

²¹ Orlović, A., op. cit., str. 712.

Analitičkom obradom početnih saznanja nastoji se u što kraćem roku konstruirati što cjelovitije informacije koje će biti relevantne za dobivanje prave spoznaje problema te donošenje odluka. Te primarne aktivnosti obuhvaćaju crpljenje i raščlambu informacija iz MUP-ovih baza podataka sadržanih u informacijskom sustavu te evidencija MUP-ovih ustrojstvenih jedinica. Nakon poduzetih prvih radnji pristupa se izradi plana kriminalističke obrade. U uvodnom dijelu plana ukratko su opisana sva raspoloživa saznanja koja obuhvaćaju inicijalne podatke te podatke dobivene obradom. Na ovaj način utvrđen je početni okvir, odnosno problematika koja će se dalje obraditi. Predmet obrade mora upućivati na postojanje osnove sumnje u počinjenje nekog kaznenog djela. Prethodna iskustva i znanja kriminalističkih istražitelja omogućuju postavljanje hipoteze²² o okolnostima mogućeg počinjenja kaznenog djela. Postavljene hipoteze mogu biti buduće smjernice koje će se preispitivati. Važno je nakon postavljanja hipoteze odrediti operativne smjernice, kako bi se definirale buduće mjere i radnje potrebne za provjeru i utvrđivanje svih relevantnih činjenica. Kod kaznenih djela poput pranja novca i financiranja terorizma radnje izvida usmjerene su uglavnom na izuzimanje poslovne dokumentacije od pravnih i fizičkih osoba.²³

2.3. Izvidi kaznenih djela

Izvidi se smatraju ključnom fazom prethodnog postupka. One su usmjerene prikupljanju podataka za odlučivanje o pokretanju kaznenog postupka i utvrđivanju osnove sumnje, te se rezultati izvida samo iznimno koriste kao dokaz u kaznenom postupku.²⁴ U provođenju izvida sudjeluje državni odvjetnik i policija, te tijela koja zbog složenosti predmeta i stručnosti mogu djelovati prema zahtjevu državnog odvjetnika. Stoga je potrebno izvide analizirati iz dvije perspektive: a) državnog odvjetnika i b) policije.

²² Pribavljene informacije dostavljaju se na obradu i analizu. Na osnovu dostavljene i analizirane informacije donosi se zaključak, nakon čega slijedi daljnji postupak provođenja mjera. Svoj korijen imaju u znanstvenom djelovanju, kao što je postavljanje hipoteze. Hipoteza je „nesigurna ideja (znanstvenikova zamisao) koju tek treba potvrditi ili opovrgnuti. Hipoteza ili pretpostavka je tvrdnja koja se čini istinitom, ali nikad nije dokazana. Ona se ispituje pokusima i promatranjima, a ako rezultati istraživanja pokažu da je hipoteza pogrešna, ona se napušta i zamjenjuje novom.“, vidi: Blažević, R., Upravna znanost, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2015., str 18.

²³ Orlović, A., op. cit., str. 713.

²⁴ Novosel, Dragan, Financijske istrage i progon počinitelja gospodarskog kriminaliteta, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), Vol.14, br.2 (2007.), str. 739-783., str. 743.

2.3.1. Državni odvjetnik

Osnovne ovlasti državnog odvjetnika propisane su u člancima 38.-42. Zakona o kaznenom postupku. Te odredbe propisuju kako državni odvjetnik poduzima izvide kaznenih djela, nalaže i nadzire provođenje pojedinih izvida radi prikupljanja podataka važnih za pokretanje istrage, kao i poduzimanje potrebnih radnji, te nalaže i nadzire izvide radi utvrđivanja i pronalaženja imovine stečene kaznenim djelom, predlaže mjere osiguranja i predlaže oduzimanje imovinske koristi.²⁵

Državni odvjetnik može, u svrhu prikupljanja potrebnih obavijesti, pozivati osobe. U pozivu se mora naznačiti razlog pozivanja. Policija, ministarstvo nadležno za financije, Državni ured za reviziju i druga državna tijela, organizacije, banke i druge pravne osobe dostavit će podatke koje je od njih zatražio državni odvjetnik, osim onih koji predstavljaju zakonom zaštićenu tajnu.²⁶ Novosel naglašava kako “traženje podataka od policije treba razlikovati od davanja naloga za provođenje izvida, jer u slučaju traženja podataka policija, kao i druga državna tijela, postupaju po zahtjevu državnog odvjetnika”.²⁷ Državni odvjetnik može naložiti policiji da prikupi potrebne obavijesti provođenjem izvida i poduzimanjem drugih mjera radi prikupljanja podataka potrebnih za odlučivanje o kaznenoj prijavi. Policija je dužna postupiti prema nalogu državnoga odvjetnika, a ako državni odvjetnik nije naložio drukčije, o poduzetim izvidima ili mjerama dužna je izvijestiti državnog odvjetnika najkasnije u roku od trideset dana od primitka naloga. Državni odvjetnik ima pravo i dužnost stalnog nadzora nad provođenjem izvida koji su naloženi policiji.²⁸

Ako postoje osnove sumnje da je počinjeno kazneno djelo za koje se kazneni postupak pokreće po službenoj dužnosti te da je tim djelom stečena imovinska korist, državni odvjetnik je dužan odmah poduzimati ili nalagati poduzimanje izvida kako bi se utvrdila vrijednost te koristi te kako bi se utvrdilo gdje se tako stečena imovina nalazi. Ako je imovinsku korist stečenu kaznenim djelom počinitelj prikrio ili ako postoje osnove sumnje na pranje novca, državni odvjetnik će poduzeti sve što je potrebno da bi se ta imovina pronašla i osiguralo njezino oduzimanje.²⁹

²⁵ Čl. 38. st. 1. t. 2. i 11. Zakona o kaznenom postupku, Narodne novine, br. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19 (dalje u tekstu: ZKP).

²⁶ Čl. 206.g ZKP.

²⁷ Novosel, Dragan, Tijek kaznenog postupka - kazneni progon i istraga, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol.15, br.2 (2008.), str. 691-727., str. 706.

²⁸ Čl. 206.h ZKP.

²⁹ Čl. 206.i st. 1. ZKP.

Za kaznena djela iz nadležnosti županijskog suda u kojima postoje osnove sumnje da je stečena znatna imovinska korist, u provođenju izvida i hitne dokazne radnje privremenog oduzimanja predmeta sudjeluju financijski istražitelji, državnoodvjetnički savjetnici i stručni suradnici. Odjel provodi izvide u dogovoru i po nalogu državnog odvjetnika s ciljem utvrđivanja vrijednosti imovine i osiguranja oduzimanja, odnosno pronalaženja imovine stečene kaznenim djelom.

Kada se provedenim izvidima prikupe potrebne činjenice i podaci o visini stečene imovinske koristi, odnosno kada se utvrdi gdje se imovina nalazi, državni odvjetnik je dužan bez odgode predložiti određivanje privremene mjere osiguranja kako se ta imovina ne bi sakrila ili uništila, a također je dužan u optužnici ili najkasnije na pripremnom ročištu predložiti da se ta imovina oduzme.³⁰

3.3.2. Policija

Ako postoje osnove sumnje da je počinjeno kazneno djelo za koje se kazneni postupak pokreće po službenoj dužnosti, policija ima pravo i dužnost poduzeti potrebne mjere: 1) da se pronađe počinitelj kaznenog djela, da se počinitelj ili sudionik ne sakrije ili ne pobjegne, 2) da se otkriju i osiguraju tragovi kaznenog djela i predmeti koji mogu poslužiti pri utvrđivanju činjenica, te 3) da se prikupe sve obavijesti koje bi mogle biti od koristi za uspješno vođenje kaznenog postupka.³¹

O poduzimanju izvida kaznenih djela policija će pravovremeno obavijestiti državnog odvjetnika.³² Ako državni odvjetnik obavijesti policiju da namjerava prisustvovati pojedinim izvidima ili mjerama, policija će ih provesti na način kojim mu se to omogućuje.³³ Ako policija naknadno sazna za nove činjenice, dokaze ili otkrije tragove kaznenog djela, dužna je prikupiti potrebne obavijesti i izvješće o tome pravovremeno dostaviti državnom odvjetniku.³⁴ Policija može prikupljati obavijesti od građana. U prikupljanju obavijesti građani se ne mogu ispitivati u svojstvu svjedoka ili vještaka.³⁵

³⁰ Čl. 206.i st. 5. ZKP.

³¹ Čl. 207. st. 1. ZKP.

³² Novosel, D., op. cit., str. 707.

³³ Čl. 207. st. 2. ZKP.

³⁴ Čl. 207. st. 5. ZKP.

³⁵ Čl. 208. st. 1. ZKP.

Ako je to potrebno radi otkrivanja drugih kaznenih djela drugih osoba, obavijesti se mogu prikupljati od osoba koje su u pritvoru. Odobrenje za njihovo prikupljanje daje državni odvjetnik, a ako je pritvor produljen, odobrenje daje sudac istrage.³⁶ Radi prikupljanja obavijesti policija može pozivati građane.³⁷ Ako se u odnosu na osobu od koje policija prikuplja obavijesti tijekom prikupljanja obavijesti pojave osnove sumnje da je počinila ili sudjelovala u počinjenju kaznenog djela, prekinut će se prikupljanje obavijesti. Od te osobe policija više ne može prikupljati obavijesti već je može ispitati u svojstvu osumnjičenika.³⁸

Policija može pozvati osumnjičenika radi ispitivanja za kaznena djela za koja se kazneni postupak pokreće po službenoj dužnosti i po prijedlogu. Prisilno se može dovesti osumnjičenik koji se nije odazvao pozivu samo ako je u pozivu bio na to upozoren ili iz okolnosti očito proizlazi da odbija primitak poziva. Osumnjičenik koji se odazvao pozivu ili je prisilno doveden, a odbije iskazivati, ne može se ponovno pozivati niti prisilno dovoditi zbog istog razloga.³⁹

Kad postoji vjerojatnost da osoba koja je zatečena na mjestu počinjenja kaznenog djela s elementima nasilja ili kaznenog djela koje predstavlja prijetnju javnoj sigurnosti ima saznanja o okolnostima počinjenja djela ili počinitelju, a njihovo prikupljanje nije moguće ili je bitno otežano na mjestu gdje je osoba zatečena i razumno je vjerovati da će odgoda prikupljanja obavijesti štetiti probicima kaznenog progona, može se od te osobe zahtijevati da u pratnji policijskih službenika dođe u policijske prostorije radi davanja obavijesti. Ako ona to bez opravdanog razloga odbije, može se prisilno dovesti. Prisilno dovedena osoba bit će obaviještena da ima pravo na branitelja, pravo na tumačenje i prevođenje, da nije dužna dati obavijest i da po završetku prikupljanja obavijesti ili po isteku šest sati od trenutka dolaska u policijske prostorije iste može odmah napustiti. Ako se prisilno dovedena osoba uhiti, vrijeme uhićenja teče od trenutka dovođenja u policijske prostorije.⁴⁰

Policija ima pravo osobe zatečene na mjestu počinjenja kaznenog djela uputiti državnom odvjetniku ili ih zadržati do njegova dolaska, ako bi te osobe mogle dati podatke važne za kazneni postupak i ako je vjerojatno da se njihovo ispitivanje kasnije ne bi moglo obaviti ili bi bilo skopčano sa znatnim odugovlačenjem ili drugim teškoćama. Zadržavanje tih

³⁶ Čl. 208. st. 2. ZKP.

³⁷ Čl. 208. st. 4. ZKP.

³⁸ Čl. 208. st. 5. ZKP.

³⁹ Čl. 208.a st. 1. ZKP.

⁴⁰ Čl. 208.b st. 1. ZKP.

osoba radi upućivanja državnom odvjetniku ili njihovo zadržavanje na mjestu počinjenja kaznenog djela ne može trajati dulje od šest sati od dolaska policije na mjesto događaja.⁴¹

3.3.3. Cilj izvida

Gledano sa stajališta državnog odvjetnika, cilj provođenja izvida je prikupljanje podataka i dokaza koji mu daju dovoljno osnova u konkretnom slučaju za donošenje odluke o podizanju optužnice, dakle postoji li zakonska osnova da se protiv osobe koja je bila predmetom izvida pokrene kazneni postupak. Novosel smatra da je cilj provođenja izvida za teška kaznena djela gospodarskog, organiziranog kriminala i drugih teških kaznenih djela koja se čine iz koristoljublja isti kao i općenito cilj vođenja kaznenog postupka,⁴² a to je kažnjavanje počinitelja kako bi se ostvarila specijalna i generalna prevencija, kao i oduzimanje imovinske koristi stečene kaznenim djelom. „Oduzimanje imovinske koristi stečene kaznenim djelom mora biti jedan od primarnih ciljeva u postupanju svih tijela kaznenog postupka, i to u svim njegovim fazama. Stoga je prilikom provođenja izvida u svezi s kaznenim djelima (organiziranog, gospodarskog ili općeg kriminala) i prikupljanja dokaza o elementima kaznenog djela, počinitelju i supočiniteljima, potrebno provesti paralelnu financijsku istragu u onim slučajevima u kojima je kaznenim djelom ostvarena imovinsku korist.“⁴³

2.4. Analitička obrada rezultata

U fazi analitičke obrade rezultata obavlja se cjelokupna analiza i potvrđuje hipoteza postavljena prije poduzimanja izvida. Prolazi se detaljna sistematizacija prikupljenih potencijalnih dokaza te se analiziraju svi raspoloživi dokumenti, predmeti i izjave osobe, temeljem čega se pravi cjelovita konstrukcija činjeničnog opisa, te se važu dokazni materijali na temelju kojih se dalje odlučuje pokretanju kaznenog postupka. Nakon analitičke obrade potrebno je utvrditi ako su osnove sumnje prerasle na razinu osnovane sumnje. Cilj je

⁴¹ Čl. 210. ZKP.

⁴² Novosel, D., *financijske ...*, cit., str. 745.

⁴³ *Ibid.*, str. 746.

analitičke obrade utvrđivanje postojanje elemenata kaznenog djela te tko je počinitelj toga djela.⁴⁴

2.5. Završna akcija

Završetak kriminalističke obrade podrazumijeva sravnjivanje podataka postignutih provođenjem izvida i stručnih znanja forenzike i kriminalistike, s ciljem što potpunijeg izvještavanja nadležnog državnog odvjetništva o rezultatima kriminalističke obrade, prvenstveno o razlozima postojanja ili nepostojanja osnovane sumnje. Ukoliko je osnova sumnje dosegla razinu osnovane sumnje da je počinjeno kazneno djelo, policija nadležnom državnom odvjetništvu podnosi kaznenu prijavu odnosno izvješće kao nadopunu kaznene prijave uz popratna saznanja i dokaze, kao i dokumentaciju koja može biti korisna za uspješno vođenje postupka. Policija će tada u koordinaciji s državnim odvjetništvom uhititi osumnjičene, sudjelovati u istrazi, pretrazi doma i poslovnih prostora.⁴⁵

⁴⁴ Orlović, A., op. cit., str. 720.

⁴⁵ Ibid., str. 720-721.

3. FINANCIJSKE ISTRAGE

U cilju učinkovitog otkrivanja imovinske koristi stečene kaznenim djelom i otkrivanja počinitelja, a zbog brzog razvoja tehnologije i visoke razine stručnosti počinitelja kaznenih djela pranja novca i financiranja terorizma, javlja se potreba za provođenjem istovremene financijske istrage s kaznenom istragom kako bi se osiguralo oduzimanje imovinske koristi i kažnjavanje počinitelja.

Prema Novoselu, tijekom financijske istrage i postupak oduzimanja može se podijeliti u tri cjeline: „1) Izvidi kojima se prihod stečen kaznenim djelom utvrđuje, locira i prikupljaju se podaci o njegovu vlasniku - financijska istraga, 2) postupak u kojem se zahtijevaju i određuju privremene mjere osiguranja, glavna rasprava u kojoj se optuženik proglašava krivim (ili oslobađa) i donosi odluka o oduzimanju imovine, te 3) nakon pravomoćnosti slijedi oduzimanje imovine i raspolaganje njome.“⁴⁶

Financijske istrage zahtijevaju brzu reakciju kako bi se što prije otkrila sredstva dobivena počinjenjem kaznenog djela pranja novca odnosno predikatnim djelima, na temelju kojih se mogu izvršiti radnje pranja novca i financiranja terorizma. Pravovremenom reakcijom onemogućilo bi se počinitelja kaznenog djela u prodaji nezakonito stečene imovinske koristi ili njezinog raspolaganja. Stoga je izvide potrebno početi diskretno provoditi odmah nakon saznanja o postojanju mogućih osumnjičenih.

3.1. Pojam

Prije svega potrebno je napraviti distinkciju od radnji izvida u predmetima gospodarskog kriminaliteta s pojmom financijskih istraga, i to zato što kod većine kaznenih djela vezanih za pranje novca i financiranje terorizma moramo utvrditi je li počinitelj tim djelima pribavio za sebe imovinsku korist i u kojem iznosu.

Novosel navodi sljedeći primjer: „prihod stečen izvršenjem kaznenog djela može biti jedan od elemenata kaznenog djela. Direktni prihod dokaz je kaznenog djela. Otkrivanjem prihoda koji je nastao od kaznenog djela i istragom tog prihoda mogu se otkriti supočinitelji

⁴⁶ Novosel, D., op. cit., str. 747.

ili čak organizatori kaznenog djela, kao i treće osobe od kojih se može oduzeti prihod, i tu se već nalazimo na području financijskih istraga.⁴⁷

Dok se kod izvida nastoji utvrditi osnovana sumnja koja proizlazi iz osnova sumnje, te identitet počinitelja i visina imovinske koristi pribavljene pranjem novca ili financiranjem terorizma, odnosno počinjenjem predikatnih kaznenih djela, nakon čega slijedi kaznena prijava, u financijskim istragama potrebno je dodatno utvrditi cijeli niz činjenica: gdje i kod koga se ta imovina, stečena kaznenim djelom, nalazi, identificirati ju u cilju predlaganja opsega privremene mjere osiguranja, a nakon završetka postupka i njezino oduzimanje.⁴⁸

U kaznenom zakonodavstvu Republike Hrvatske nije posebno propisana financijska istraga, a to je utvrđeno i u CARPO-vom pregledu zakonskih propisa 2007. godine.⁴⁹ No potrebno je istaknuti da je u praksi, nakon utvrđenja kaznenog djela pranja novca iz kojeg je proizašla nezakonita imovinska korist, potrebno utvrditi imovinsko stanje počinitelja i detektirati financijske transakcije kako bi se u kaznenom postupku uspjelo utvrditi i osuditi počinitelja kaznenog djela pranja novca i financiranja terorizma, te oduzela imovinska korist.⁵⁰

Pojam financijske istrage može se definirati u užem i širem smislu, te je pritom potrebno osvrnuti se na definicije više autora kako bismo dobili jedinstveno tumačenje, tj. pojam financijskih istraga. Prema Novoselu, pojam financijske istrage znači „poduzimanje izvidnih mjera i radnji radi pronalaženja i identificiranja nezakonito stečene imovine, sredstava pranja novca, druge imovine prema kojoj treba poduzeti mjere osiguranja s ciljem oduzimanja imovinske koristi stečene kaznenim djelom i naplate protuvrijednosti. Nadalje, pojam financijske istrage podrazumijeva poduzimanje hitnih istražnih radnji u smislu pronalaženja osiguranja takve imovine, predlaganje i poduzimanje mjera osiguranja takve imovine te konačno oduzimanje (zapljena) takve imovine.“⁵¹

Neki autori razlikuju financijske istrage u užem i širem smislu. U užem smislu: „financijska istraga je istraga koja obuhvaća praćenje tokova novca koja se sprovodi paralelno sa krivičnom istragom i čiji je cilj da otkrije prihod stečen krivičnim djelom, utvrdi koja se imovina može oduzeti i privremeno osigurati kako bi se kasnije omogućilo trajno oduzimanje

⁴⁷ Loc. cit.

⁴⁸ Ibid., str. 748.

⁴⁹ Golobinek, Robert, *CARDS Regional Police Project in South-eastern Europe – Pregled zakonskih propisa u oblasti oduzimanja imovinske koristi stečene krivičnim djelom u jugoistočnoj Evropi*, Strasbourg, 2007., dostupno na: <https://rm.coe.int/16806efd0a> (25.3.2020.), str. 23.

⁵⁰ Novosel, D., op. cit., str. 748.

⁵¹ Loc. cit.

(čl. 8. i 9. ZONSIKD FBIH)⁵² U širem smislu: financijske istrage su „istrage financijskih poslova povezanih sa nezakonitim aktivnostima, radi otkrivanja razmjera kriminala, otkrivanja imovinske koristi od krivičnih djela, terorističkih sredstava ili bilo koje druge imovine koja jeste ili bi mogla da postane predmet oduzimanja, kao i radi otkrivanja te imovine, te pribavljanje dokaza koji mogu koristiti u krivičnim postupcima.“⁵³

Pojam financijska istraga, prema FATF-ovim preporukama, znači istragu financijskih poslova povezanih s nezakonitim djelatnostima. Glavni je cilj financijske istrage identificirati i dokumentirati kretanje novca tijekom izvršavanja nezakonitih radnji. Povezanost podrijetla novca s korisnicima, kada je novac primljen i gdje se pohranjuje ili deponira može pružiti podatke i dokaze o počinjenju kaznenih djela.⁵⁴

Zaključno, uzimajući u obzir sve dostupne definicije pojma financijskih istraga, možemo utvrditi kako financijske istrage obuhvaćaju one radnje koje mogu identificirati i obuhvatiti kompletan tijek kretanja novca, kako bi se taj novac mogao povezati s kaznenim djelom pranja novca i financiranja terorizma. Na taj način možemo identificirati iznos nezakonito stečene imovine, kako bismo osigurali njegovo privremeno oduzimanje, a na kraju i njegovo konačno oduzimanje. Ova definicija u skladu je s ciljem provođenja financijskih istraga, te olakšava distinkciju između izvida, istraga i financijskih istraga, te shvaćanje uloge financijskih istraga u prethodnom (pretkaznenom) postupku i kaznenom postupku, s obzirom da samim Zakonom o kaznenom postupku financijske istrage niti njihovo provođenje nisu definirane, nego obuhvaćaju niz radnji koji se provodi u koordiniranoj kombinaciji djelovanja državnog odvjetništva, policije i nadležnih tijela specijalizirana za financije.

Stoga, radi ostvarenja cilja provođenja financijske istrage, potrebno je utvrditi sljedeće:

1) Financijska istraga poduzima se u svim slučajevima kad se provodi kriminalistička obrada kaznenog djela koje se odnosi na generiranje nezakonite imovine te u slučajevima koji uključuje organizirani kriminalitet, ukoliko djelovanje organiziranih zločinačkih udruženja

⁵²Sarajlija, Sabina, Financijske istrage, prezentacija, Jahorina, 26.9.2018., dostupno na: <http://rs.cest.gov.ba/index.php/seminari-2018/75-26-279jahorina-forenziko-raunovodstvo/2306-prezentacija-s-sarajlija-1/file> (20.3.2020.).

⁵³ Loc. cit.

⁵⁴ *FATF Report, Operational Issues Financial Investigations Guidance, June 2012*, dostupno na: https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Operational%20Issues_Financial%20investigations%20Guidance.pdf (10.3.2020.), str. 3.

uključuje nezakonito stečenu imovinu, a čije financijskim transakcije i aktivnosti treba pratiti.⁵⁵

2) Financijska istraga provodi se u slučajevima kriminalističkih obrada gospodarskog kriminaliteta, kada treba pratiti trag novca. Napose, financijska istraga provodi se u slučaju kriminalističke obrade pranja novca kad je potrebno obraditi obavijest o sumnjivoj transakciji, u kojem je cilju potrebno otkriti i povezati transakciju s predikatnim kaznenim djelom.⁵⁶

3) Financijska istraga ili točnije rečeno financijski izvidi mogu se voditi sinkronizirano s izvidima kaznenog djela, kao i nakon izvida iz prethodnog kaznenog postupka. Cilj im je otkrivanje prihoda stečenih kaznenim djelom, utvrđivanje opsega imovine koje se može oduzeti i privremeno osiguranje u cilju oduzimanja imovinske koristi.⁵⁷

Zaključno, između izvida i financijskih istraga temeljna je razlika u tome što je cilj provođenja izvida otkrivanje kaznenog djela i počinitelja te prikupljanje podataka i dokaza koji omogućuju provođenje daljnjeg kaznenog postupka, dok je cilj financijske istrage paralelno provođenje istrage kako bi se oduzeli prihodi stečeni kaznenim djelom, što upućuje i na važnost ranog započinjanja istrage zbog činjenice da su današnje metode prikriivanja novčanog traga podložne konstantnoj evoluciji i usavršavanju, te postaju sve složenije. Zapčinjanje istrage u ranoj fazi također omogućuje i uspješno otkrivanje počinitelja kaznenih djela pranja novca i financiranja terorizma.

3.2 Postupak

Kada državni odvjetnik utvrdi vjerojatnost da određena osoba na svojim bankovnim računima prima, drži ili na drugi način raspolaze prihodima ostvarenim kaznenim djelom, on je dužan i prije pokretanja istrage, sudu obrazloženim zahtjevom predložiti da naloži banci da njemu dostavi podatke o tim računima i prihodima. Zahtjev upućen sudu mora sadržavati podatke o pravnoj ili fizičkoj osobi koja ta sredstva, ili prihode drži, ili s njima raspolaze. Opis prihoda mora sadržavati oznaku valute, ali ne i njezin točan iznos ako nije poznat.⁵⁸ U

⁵⁵ Novosel, D., op. cit. str. 748.

⁵⁶ Ibid., str. 749.

⁵⁷ Loc. cit.

⁵⁸ Čl. 265. ZKP.

obrazloženju zahtjeva državni odvjetnik mora navesti ako su prihod ili sredstva za istragu predmetnog kaznenog djela ili prema zakonu podliježu prisilnom oduzimanju važni.⁵⁹

Sukladno članku 265. stavku 3., odluku o zahtjevu državnog odvjetnika prije početka i tijekom istrage donosi sudac istrage, nakon podizanja optužnice optužno vijeće, a nakon njezine pravomoćnosti sud pred kojim se ima održati rasprava. Također, državni odvjetnik sucu istrage podnosi obrazloženi prijedlog kako bi se naložilo banci ili drugoj pravnoj osobi da prati platni promet i transakcije na računima određene osobe, te da za vrijeme određeno rješenjem o praćenju platnog prometa redovito izvješćuje državnog odvjetnika. Navedene mjere praćenja mogu trajati godinu dana, a nakon prestanka razloga za praćenje, državni odvjetnik je dužan o tome obavijestiti suca istrage koji rješenjem obustavlja praćenje. Ako državni odvjetnik odustane od kaznenog progona ili ako prikupljeni podaci nisu potrebni za kazneni postupak, uništiti će se podaci o praćenju pod nadzorom suca istrage koji o tome sastavlja posebni zapisnik, a rješenje o praćenju državni odvjetnik dostavlja osobi protiv koje je bilo naloženo, uz optužnicu ili uz odluku o odustajanju od kaznenog progona.⁶⁰ Državni odvjetnik može sudu podnijeti obrazloženi prijedlog za određivanje privremenog obustavljanja izvršenja financijske transakcije za koju postoji sumnja da predstavlja kazneno djelo, služi prikrivanju kaznenog djela ili prikrivanju dobiti ostvarene kaznenim djelom.⁶¹

Paralelno s radnjama državnog odvjetnika, Ured za sprječavanje pranja novca može temeljem članka 62. ZSPNFT izdati nalog banci za stalno praćenje financijskog poslovanja fizičke ili pravne osobe, koja mjera po prvom nalogu može trajati 3 mjeseca, te se nakon tog vremena može produljiti ako postoje opravdani razlozi.⁶²

„Ako je državni odvjetnik od banke ili neke druge ustanove zatražio podatke koji su bankovna tajna pa njegovom zahtjevu stoga nije udovoljeno, on može na osnovi članka 265. Zakona podnijeti zahtjev sudu za izdavanje rješenja kojim će se ustanovi, koja ima te podatke, naložiti davanje tih podataka u određenom roku. Zahtjev koji se podnosi sudu mora biti obrazložen. Na isti način državni odvjetnik može tražiti pribavljanje podataka o bankovnim računima i prihodima ostvarenim kaznenim djelom.“⁶³

U cilju što ranijeg otkrivanja kaznenog djela pranja novca i ostvarene imovinske koristi, ukoliko državni odvjetnik utvrdi da postoji sumnja da određena financijska transakcija

⁵⁹ Biluš, A., op. cit., str. 32.

⁶⁰ Čl. 265. st. 5. i 6. ZKP.

⁶¹ Čl. 266. st. 1. ZKP.

⁶² Čl. 62. ZSPNFT.

⁶³ Ibid., str. 33.

predstavlja kazneno djelo, služi prikrivanju kaznenog djela ili prikrivanju dobiti ostvarene kaznenim djelom, on može i prije početka istrage sudu podnijeti obrazloženi prijedlog da se rješenjem naloži pravnoj ili fizičkoj osobi da privremeno obustavi izvršenje te financijske transakcije, a financijska sredstva koja su privremeno oduzeta, deponirat će se na čuvanje na posebnom računu.⁶⁴

Državni odvjetnik može od Ureda za sprječavanje pranja novca zatražiti informacije o sumnjivim transakcijama, sukladno članka 73. i 125. Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma, ukoliko one prelaze preko 200.000,00 kuna ili u slučaju prenošenja novca preko državne granice. Te transakcije uključuju novčane transakcije i svako raspolaganje imovinom koje ima značaj transakcije.⁶⁵

Podatke koje državni odvjetnik dobije od USPN-a ne mogu biti korišteni izvan svrhe za koju su zatraženi.⁶⁶ Oni podaci koje ne predstavljaju pranje novca ili nisu u svezi s njim, ne mogu biti dokaz u postupku, već služe kao posredan izvor saznanja o činjenicama i dokazima koji bi mogli dovesti do dokaza koji bi upućivali na kazneno djelo.⁶⁷

Prijedlog koji državni odvjetnik upućuje Uredu za sprječavanje pranja novca mora biti obrazložen. U obrazloženju će se navesti zbog kojih okolnosti proizlazi sumnja u transakciju, a koja može uključivati svote, okolnosti transakcije ili osobu koja obavlja transakciju ili se pojavljuje u svezi s tom transakcijom. U obrazloženju je potrebno navesti i svrhu prikupljanja podataka. USPN provest će analitičko-obavještajnu obradu sumnjive transakcije na obrazloženi prijedlog državnog odvjetnika, ukoliko postoje sumnje u određene transakcije.⁶⁸ Ukoliko bi dostava podataka otežala i onemogućila obavljanje analitičko-obavještajnoga rada, Ured može odbiti dostavljanje podataka po pisanom prijedlogu nadzornih i drugih službi Ministarstva financija.⁶⁹ No USPN, kao tijelo koje djeluje u sklopu Ministarstva financija, ne može odbiti prijedlog državnog odvjetnika (osim u slučaju kada podaci predstavljaju zakonom zaštićenu tajnu)⁷⁰ ukoliko je unutar svojeg djelokruga saznao za okolnosti i podatke koji upućuju da je u pravnom prometu imovina stečena kaznenim djelom, posebno ako postupanje s ostvarenim financijskim sredstvima ili imovinom ukazuje na pranje novca ili na prikrivanje te imovine, te je dužan bez odgode o tim okolnostima i podacima obavijestiti državnog

⁶⁴ Čl. 266. st. 2. ZKP.

⁶⁵ Biluš, A., op. cit., str. 33.

⁶⁶ Čl. 125. st. 2. ZSPNFT.

⁶⁷ Biluš, A., op. cit., str. 33.

⁶⁸ Loc. cit.

⁶⁹ Čl. 124. ZSPNFT.

⁷⁰ Čl. 206.g st. 2. ZKP.

odvjetnika.⁷¹ USPN je dužan državnom odvjetništvu nakon saznanja o počinjenom kaznenom djelu podnijeti kaznenu prijavu i navesti dokaze koji su mu poznati, te će poduzeti sve da bi se sačuvali tragovi kaznenog djela, predmeti na kojima je počinjeno djelo te drugi dokazi.⁷²

Inače, prva saznanja o tome kod koje banke ili druge pravne osobe koja obavlja poslove platnog prometa osumnjičenik ima otvoren račun i koji je broj računa, državni odvjetnik može pribaviti iz isprava na kojima se navode bankovni računi, iz privremeno oduzetih predmeta kao što su bankovne kartice ili isprave o sklopljenim ugovorima, iz iskaza okrivljenika, svjedoka i sl.

Financijske istrage mogu se odnositi na nekretnine ukoliko istraga dovede do saznanja da nezakonito stečena imovina može uključivati i pravo vlasništva, odnosno nekretnine i sva prava koja na nekretninama mogu postojati, kao pravo građenja, služnosti i plodouživanja. Sukladno priručniku za polaznike Pravosudne akademije, navedeno je sljedeće: „Podatke o postojanju nekretnina na kojoj određena osoba ima pravo vlasništva ili neko drugo pravo može se pribaviti od nadležnog zemljišnoknjižnog suda koji je dužan voditi popis osoba u čiju korist je proveden neki knjižni upis. Predmetom mjera osiguranja i predmetom oduzimanja mogu biti i pravo građenja i pravo plodouživanja.“⁷³ Ovaj podatak ukazuje na važnost stručnog znanja kojim državni odvjetnik mora raspolagati, a koji uz znanja kaznenog procesnog i materijalnog prava zahtjeva poznavanje građanskog prava, prvenstveno obveznog prava i stvarnog prava, uz stručno znanje kriminalističkih inspektora, ostalih policijskih službenika i djelatnika Ministarstva financija.

Nadalje, državni odvjetnik će, ukoliko ima saznanja o knjižnoj oznaci nekretnine, zatražiti od nadležnog suda zemljišnoknjižni izvadak na temelju članka 206.g stavku 2., na temelju kojeg državni odvjetnik može od nadležnih tijela „...zahtijevati kontrolu poslovanja pravne i fizičke osobe i u skladu s odgovarajućim propisima privremeno oduzimanje do donošenja presude, novca, vrijednosnih papira, predmeta i dokumentacije koji mogu poslužiti kao dokaz, obavljanje nadzora i dostavu podataka koji mogu poslužiti kao dokaz o počinjenom kaznenom djelu ili imovini ostvarenoj kaznenim djelom, te zatražiti obavijesti o prikupljenim, obrađenim i pohranjenim podacima u vezi neobičnih i sumnjivih novčanih transakcija...“,⁷⁴ a u svezi članka 191. stavka 1.⁷⁵ Zakona o kaznenom postupku i članka 51.

⁷¹ Čl. 206.i st. 4. ZKP.

⁷² Članak 204. st. 1. i 2. ZKP.

⁷³ Ibid., str. 34.

⁷⁴ Čl. 206.g. st. 2. ZKP.

Zakona o državnom odvjetništvu. Knjižno stanje nekretnine može se provjeriti na internetskim stranicama poput nekadašnjeg tzv. e-zemljišnika⁷⁶ koja se vodi u sklopu Ministarstva pravosuđa, a u suradnji sa Državnom geodetskom upravom, kao i sve plombe neriješenih predmeta (Z ili Zs predmeti). Ukoliko je zemljišnoknjižni izvadak koji se vodi u računalnom obliku na internetskim stranicama Ministarstva pravosuđa verificiran, tada on izražava stvarno stanje nekretnine, a kakvo je iskazano i u EOP za zemljišnu knjigu, poštujući načelo povjerenja u istinitost i potpunost zemljišne knjige.⁷⁷ U slučaju da stanje nije ažurirano i verificirano, pristupit će se provjeri neriješenih predmeta, te će se tražiti izvadak iz zemljišne knjige od nadležnog suda. Ako je u spisu predmeta i drugih prikupljenih saznanja vidljivo da je došlo do pravnog prometa nekretnine, podaci o nekretnini se mogu pribaviti od katastarskog ureda i od nadležne ispostave Porezne uprave, Ministarstva financija. To će posebno biti važno kod izvanknjižnog vlasništva, s obzirom da transakcija u vezi s nekretninom, tj. prijenos prava nije zabilježen u zemljišnim knjigama, tj. ne prikazuje istinito stanje na nekretnini.

Radi utvrđenja vlasništva motornog vozila, državni odvjetnik će na temelju članka 206.g stavka 2., u svezi članka 191. stavka 1. Zakona o kaznenom postupku i članka 51. Zakona o državnom odvjetništvu, zatražiti od nadležne policijske uprave izvadak iz kartona vozila za određeno motorno vozilo koje je predmet izvida. Takav podatak sadržavat će podatke o vozilu, njegova obilježja na temelju kojih se može prepoznati i izdvojiti u odnosu na ostala vozila, te potvrditi pravni temelj stjecanja vlasništva nad vozilom. U slučaju brodova, njihovo vlasništvo utvrđuje se izvatkom iz upisnika brodova, jahti i brodova u gradnji Ministarstva nadležnog za pomorstvo, Lučke kapetanije. Upisnik je moguće pregledati u Lučkoj kapetaniji koja je mjesno nadležna za vođenje upisnika brodova i jahti, u mjestu prebivališta vlasnika, dok je za brodove u gradnji mjesno nadležna Lučka kapetanija prema mjestu brodograditelja, a vlasništvo nad zrakoplovima moguće je utvrditi izvatkom iz Hrvatskog registra civilnih zrakoplova koji vodi Agencija za civilno zrakoplovstvo. „Podatke o stjecanju i raspolaganju pokretninama državni odvjetnik može utvrditi i pribavljanjem podataka od Porezne uprave. Podaci o primanjima po osnovi samostalnog i nesamostalnog rada mogu se osim od Porezne uprave pribaviti i od Hrvatskog zavoda za mirovinsko

⁷⁵ Čl. 191. st. 1.ZKP: „Policija, istražitelj, državni odvjetnik i sud mogu za potrebe vođenja postupka zahtijevati pomoć od sudova, istražitelja, državnih odvjetništava, tijela državne uprave i drugih državnih tijela. Ta tijela će zahtjevu udovoljiti u najkraćem roku, a moguće zapreke priopćiti bez odgode. Prema potrebi njima se može dostaviti preslika dijela kaznenog spisa.“

⁷⁶ Vidi na stranici: <https://oss.uredjenazemlja.hr/public/lrServices.jsp?action=publicLdbExtract>

⁷⁷ Klarić, Petar, Vedriš, Martin, Građansko pravo – Opći dio, stvarno pravo, obvezno i nasljedno pravo, Narodne novine d.d., Zagreb, 2009., str. 313.

osiguranje.⁷⁸ Novosel naglašava bitnost uloge Porezne uprave, te tvrdi da „uključivanje Porezne uprave u financijsku istragu pridonosi bržoj razmjeni podataka i osigurava stručnu pomoć poreznih eksperata, s obzirom da Porezna uprava raspolaže podacima o poreznim obveznicima, poreznim obvezama, poreznim osnovama, prihodima i dohocima, stjecanju i otuđenju pokretnina i nekretnina za promet kojih se plaćaju posebne porezne obveze“.⁷⁹

Državni odvjetnik će također, kada je iz spisa predmeta vidljivo da određena osoba ima udjele u trgovačkim društvima, pribaviti podatak o udjelima te osobe u trgovačkom društvu. To je moguće obaviti uvidom u registar dionica dioničkog društva, dok društva s ograničenom odgovornošću vode knjigu poslovnih udjela. Podaci vezani za sudjelovanje osoba u javnom trgovačkom društvu, komanditnom društvu ili gospodarskom interesnom udruženju, državni odvjetnik pribavit će izvatkom iz sudskom registra ili na temelju podataka trgovačkog društva, a ostale podatke, koje se odnose na ulaganje u investicijske fondove, državni odvjetnik pribavit će od Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga.⁸⁰

3.3. Analiza i zaključak

Kao što je prethodno napomenuto, tijekom provođenja financijskih istraga potrebno je interdisciplinarno znanje i znanje iz širokog spektra prava, koje uključuju ne samo poznavanje materijalnog i procesnog kaznenog prava, već i građanskog prava koje uključuje stvarno i obvezno pravo, ovršno pravo i građansko procesno pravo, te trgovačkog prava, upravnog prava i td. Digitalizacija pravosudnog sustava, eSpisi, digitalno vođenje zemljišnih knjiga, te njihovo redovito ažuriranje, omogućuje lakše, brže i uspješnije provođenje financijskih istraga, pogotovo ako postoje dostupne evidencije i registri. Svakako je bitno naglasiti da ubrzanom provođenju financijskih istraga i analizi podataka koji su prikupljeni na temelju izvida, kriminalističke obrade i od strane drugih tijela, pomažu specijalistička pravna i druga znanja, koja se mogu postići redovitom edukacijom i održavanjem seminara, kao i aktivnim poticanjem pravosudnih djelatnika na stjecanje novih znanja. Važnost koordinacije, razmjene znanja i specijalizaciju također ističe Novosel, naglašavajući suradnju i ulogu zamjenika državnih odvjetnika iz drugih pravnih područja koji rade u građansko-upravnim odjelima, ističući činjenicu da se u slučajevima provođenja složenih financijskih istraga u istražne

⁷⁸ Biluš, A., op. cit., str. 34.

⁷⁹ Novosel, D., op. cit., str. 754.

⁸⁰ Biluš, A., op. cit., str. 35.

timove koji provode te istrage (izvide) uključuju i zamjenici državnih odvjetnika koji rade na građanskim i upravnim predmetima.⁸¹

Na kraju ovog poglavlja potrebno je istaknuti važnost suradnje specijaliziranih državnih tijela koji posjeduju stručna znanja, policije, kriminalističko-forenzičkih disciplina i državnih odvjetništava, s obzirom da se financijske istrage i izvidi provode u slučajevima sofisticiranih knjigovodstveno financijskih malverzacija, kao i kršenju normi posebnih i specifičnih zakonskih propisa kod blanketnih kaznenih djela. U praktičnoj primjeni to predstavlja posebne radnje policije, državnog odvjetnika i specijaliziranih tijela. Primjerice, policija će obaviti obradu klasične redovite poslove i ovlasti koji uključuju pretrage, privremeno oduzimanje dokumentacije i drugih materijalnih dokaza, obavijesne razgovore sa svjedocima, prethodno ispitivanje osumnjičenika itd. U međuvremenu, Porezna uprava će obraditi one informacije za koje posjeduje stručna znanja i specijalizaciju iz domene poreznog i financijskog prava, a koje državni odvjetnik i policija ne posjeduju. Porezna uprava i tijela Ministarstva financija, poput Samostalnog sektora za financijske istrage u sklopu Porezne uprave i Ureda za sprječavanje pranja novca, imaju veliku ulogu u uspješnom otkrivanju kaznenih djela i nezakonito stečene imovine, te u analizi knjigovodstveno-financijskih nalaza. Možemo zaključiti da je koordinacija posebno važna kod financijskih istraga (izvida). Stoga je na kraju bilo važno istaknuti financijske istrage kao bitan faktor u otkrivanju opsega nezakonito stečene imovine.⁸²

⁸¹ Novosel, D., op. cit., str. 762.

⁸² Loc. cit.

4. PRIVREMENE MJERE OSIGURANJA I ODUZIMANJE IMOVINSKE KORISTI

Izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku (Narodne novine br. 70/17) i prestankom važenja Zakon o postupku oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom i prekršajem (Narodne novine br. 145/10)⁸³ objedinjeno je reguliranje postupka oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom. Na taj način nastojalo se izbjeći neujednačenu primjenu u praksi. Kao argument, predlagatelj⁸⁴ izmjene i dopune Zakona o kaznenom postupku u obrazloženju navodi da je ZOPOIK vrlo široko postavio mogućnost oduzimanja imovinske koristi, „bez preciziranja o kojim je procesnim smetnjama riječ, jesu li one pravne ili stvarne naravi, što je dovelo do toga da se ove odredbe u praksi nisu primjenjivale“.⁸⁵ Predlagatelj je, s ciljem otklanjanja rijetke primjene ZOPOIK-a u praksi (konkurirajuće odredbe ZKP-a, KZ-a i ZOPOIK koje „reguliraju istovjetnu materiju“), inkorporirao odredbe koje se odnose na oduzimanje imovinske koristi u ZKP, kao organskom zakonu, čime je osigurana jednoobrazna praksa, što je i bio osnovni cilj koji se ZOPOIK-om želio postići, dok bi se pojedina pitanja koja se odnose na ovrhe i raspolaganja s oduzetim stvarima trebala nastaviti regulirati posebnim propisima.⁸⁶

U obradi ovog poglavlja usporedit će se članci ZKP-a s Direktivom 2014/42/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 3. travnja 2014. o zamrzavanju i oduzimanju predmeta i imovinske koristi ostvarene kaznenim djelima u Europskoj uniji, kako bi se prikazao bitan utjecaj transponiranja navedene direktive na izmjenu ZKP-a.

Razlog izmjena Zakona o kaznenom postupku 2017. je obveza usklađivanja ZKP-a s odlukama Ustavnog suda Republike Hrvatske,⁸⁷ odlukama Europskog suda za ljudska prava⁸⁸ te četiri direktive Europske unije, koje Republika Hrvatska kao članica Europske unije, ima obvezu implementirati u nacionalno zakonodavstvo. Jedna od direktiva bila je Direktiva 2014/42/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 3. travnja 2014. o zamrzavanju i oduzimanju predmeta i imovinske koristi ostvarene kaznenim djelima u Europskoj uniji (SL L 127, 29. 4.

⁸³ Zakon o postupku oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom i prekršajem, Narodne novine, br. 145/10, 70/17, prestao važiti 27.07.2017. (dalje u tekstu: ZOPOIK).

⁸⁴ Ministarstvo pravosuđa

⁸⁵ Konačni prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku Vlade Republike Hrvatske od 21. lipnja 2017., dostupno na: <http://edoc.sabor.hr/DocumentView.aspx?entid=2004803> (12.6.2020.), dalje u tekstu: Konačni prijedlog, str. 107.

⁸⁶ Konačni prijedlog, str. 49.

⁸⁷ Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-1451/2015 od 9. travnja 2015.; Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-4182/2008 od 17. ožujka 2009.; Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-3360/2014 od 6. lipnja 2016.

⁸⁸ Margaretić protiv Hrvatske, zahtjev br. 16115/13, od 5. lipnja 2014.; Sanader protiv Hrvatske, zahtjev br. 66408/12 od 12. veljače 2015.; Arps protiv Hrvatske, zahtjev br. 23444/12 od 25. listopada 2016, dostupno na: <https://hudoc.echr.coe.int> (11.6.2020.)

2014.),⁸⁹ a koja je relevantna za ovaj rad te proširenje odredbi koje se odnose na oduzimanje imovinske koristi i zamrzavanje imovine. U kazneno procesno pravo bilo je potrebno transponirati odredbe Direktive 2014/42/EU, prvenstveno u dijelu koji se odnose na oduzimanje na temelju osuđujuće presude i oduzimanje bez osuđujuće presude, sukladno članku 4. Direktive 2014/42/EU, zatim privremene mjere osiguranja oduzimanja imovinske koristi prema članku 7. Direktive 2014/42/EU (eng. *freezing*) odnosno zamrzavanje, te zaštitne mjere iz članka 8. Direktiva 2014/42/EU. Do njezinog ukidanja, odnosno prestanka važenja zakonskih odredbi, navedenu materiju je, uz ZKP, u većem dijelu regulirao ZOPOIK. Zakonodavac je izmjenama ZKP-a nastojao objediniti pravnu regulaciju postupka oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom u jednom propisu da bi se izbjegla neujednačenost i problemi u praksi, s obzirom da su pojedini sudovi primjenjivali različite odredbe ZOPOIK-a, ZKP-a i KZ-a.⁹⁰

Stoga važeći Zakon o kaznenom postupku, uz članke 77. – 79. KZ-a, u potpunosti uređuje postupak za oduzimanje predmeta i imovinske koristi. Fokus ovog poglavlja bit će na člancima 557.a – 557.e, a koji se odnose na privremeno oduzimanje imovinske koristi (zamrzavanje), dok će se za potrebe obrade odredbi vezanih za oduzimanje imovinske koristi obraditi relevantni članci 560. ZKP-a te članci 77. - 79. KZ-a.

4.1. Privremene mjere osiguranja oduzimanja imovinske koristi

Državni odvjetnik podnijet će prijedlog sudu za određivanje odgovarajuće privremene mjere ukoliko tijekom postupka utvrdi postojanje velike vjerojatnosti da je određena osoba kaznenim djelom ostvarila imovinsku korist, a u vezi navedene imovinske koristi postoji opasnost da se ta korist neće moći oduzeti ili će njeno oduzimanje biti otežano ako se ne odrede određene privremene mjere.⁹¹ U doktrini se privremeno oduzimanje predmeta označava kao „istražnu radnju kojoj je cilj učiniti predmet dostupnim sudu ili nekom drugom

⁸⁹ Direktiva 2014/42/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 3. travnja 2014. o zamrzavanju i oduzimanju predmeta i imovinske koristi ostvarene kaznenim djelima u Europskoj uniji, SL L 127, 29. 4. 2014., (dalje u tekstu: Direktiva 2014/42/EU).

⁹⁰ Bujas, Ivana, Pavelin, Tanja, Turudić, Ivan, Oduzimanje imovinske koristi – VII. novela Zakona o kaznenom postupku, Informativ, Zagreb, br.6523, 21.05.2018., <https://informativ.hr/strucni-clanci/oduzimanje-imovinske-koristi-vii-novela-zakona-o-kaznenom-postupku> (20.3.2020.).

⁹¹ Loc. cit.

tijelu koje će ga koristiti kao dokaz ili u neku drugu svrhu, nakon čega može biti vraćen njegovu vlasniku.“⁹²

Prijedlog za određivanjem privremenih mjera osiguranja može se podnijeti prije i nakon pokretanja kaznenog postupka.⁹³ Može se predložiti bilo koje osiguranje kojom će se postići svrha iz članka 7. Direktive 2014/42/EU. U članku 557.a stavku 1. to su sljedeće mjere: a) zabrana otuđenja i opterećenja nekretnine ili stvarnih prava upisanih na nekretnini, uz zabilježbu zabrane u zemljišnu knjigu, oduzimanjem nekretnine i njezinim povjeravanjem na čuvanje i upravu Središnjem državnom uredu za upravljanje državnom imovinom ili drugom tijelu koje je zakonom određeno za upravljanje državnom imovinom, b) zabrana protivniku osiguranja da otuđi ili optereti pokretnine, oduzimanjem tih stvari i njihovim povjeravanjem na čuvanje Uredu, c) oduzimanje i polaganje gotovoga novca, vrijednosnih papira te njihovom predajom Uredu, d) zabrana dužniku protivnika osiguranja da dobrovoljno ispuni svoju obvezu protivniku osiguranja te zabranom protivniku osiguranja da primi ispunjenje te obveze, odnosno da raspolaže svojim tražbinama, e) nalog banci da protivniku osiguranja ili trećoj osobi, na temelju naloga protivnika osiguranja, uskrati s računa isplatu novčanoga iznosa za koji je određena privremena mjera, f) zabrana otuđenja i opterećenja dionica, udjela ili poslovnoga udjela uz zabilježbu zabrane u knjigu dionica, udjela ili poslovnih udjela, a po potrebi i u javnom registru, zabranom korištenja ili raspolaganja pravima po osnovi takvih dionica, udjela ili poslovnih udjela, povjeravanjem dionica, udjela ili poslovnih udjela na upravu Uredu, postavljenjem privremene uprave društvu, g) zabrana dužniku protivnika osiguranja da protivniku osiguranja preda stvari, prenese pravo ili obavi drugu nenovčanu činidbu.⁹⁴ Navedenim mjerama nastojala se postići svrha propisana u članku 7. stavku 1. Direktive 2014/42/EU koja se odnosi na zamrzavanje, a glasi kako slijedi: „Države članice poduzimaju potrebne mjere kako bi omogućile zamrzavanje imovine radi

⁹² Pavišić, B., op. cit., str. 730.

⁹³ Članak 341. Ovršnog zakona, Narodne novine, br. 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 73/17, (dalje u tekstu: OZ) poput ZKP-a, propisuje da se prijedlog za određivanje privremene mjere može predložiti prije pokretanja i tijekom sudskoga ili upravnoga postupka te nakon završetka tih postupaka, sve dok ovrha ne bude provedena. U prijedlogu se mora istaknuti zahtjev u kojemu će se točno označiti tražbina čije osiguranje traži, odrediti mjeru i vrijeme njezina trajanja te, kada je to potrebno, sredstva osiguranja kojima će se privremena mjera prisilno ostvariti te predmet osiguranja, uz odgovarajuću primjenu pravila ovoga Zakona o sredstvima i predmetu ovrhe.

⁹⁴ Ovlašteni tužitelj može predložiti i bilo koju drugu privremenu mjeru kojom se postiže njezina svrha osiguranja oduzimanja imovinske koristi ostvarene protupravnom radnjom. Uz katalog mjera iz glave XXVIII. ZKP-a, OZ u Glavi 33. u člancima 345. i 347. dodatno propisuje privremene mjere radi osiguranja novčane i nenovčane tražbine. OZ u članku 348. posebno propisuje da predlagatelj može u prijedlogu za određivanje privremene mjere izjaviti da se, umjesto privremene mjere, zadovoljava davanjem određene jamčevine od strane protivnika jamčevine.

mogućeg naknadnog oduzimanja. Te mjere, koje nalaže nadležno tijelo, uključuju hitne aktivnosti koje se trebaju poduzeti u slučaju potrebe kako bi se sačuvala imovina.“⁹⁵

Prijedlog za određivanje privremene mjere osiguranja upućuje se sudu koji je nadležan za vođenje kaznenog postupka, s tim da se do podizanja optužnice prijedlog upućuje sucu istrage, a nakon podizanja optužnice do njezina potvrđivanja, o njemu odlučuje optužno vijeće, a nakon potvrđivanja optužnice, sud pred kojim se ima provesti rasprava.⁹⁶ Državni odvjetnik će u prijedlogu naznačiti zahtjev u kojemu će točno označiti da traži osiguranje tražbine na ime oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom, vrstu mjere i vrijeme trajanja, te sredstva i predmet osiguranja.⁹⁷ Privremene mjere mogu se primijeniti u odnosu na okrivljenika, drugu osobu na koju je imovinska korist prenesena i treću osobu. U ovom slučaju potrebno je razlikovati druge osoba na koju je imovinska korist prenesena od treće osobe, koja je treća osoba *bona fide*, polazeći od pojma druge osobe kao fizičke ili pravna osoba na koju je imovinska korist prenesena te imovinska prava nije stekla u dobroj vjeri.

Sukladno članku 557.b, kojim se pretpostavlja postojanje opasnosti da tražbina Republike Hrvatske glede oduzimanja imovinske koristi neće moći biti ostvarena ili da će to ostvarenje biti otežano ako privremena mjera ne bude određena, državni odvjetnik ne mora u prijedlogu posebno obrazlagati postojanje ove opasnosti niti je dokazivati, već navodi u čemu se sastoji. Ovom zakonskom presumpcijom teret dokazivanja je u cijelosti prebačen na protivnika osiguranja, koji će svoje prigovore, dokaze i prijedloge moći istaknuti tek u žalbenom postupku.⁹⁸ Rokovi za žalbu ne odgađaju provedbu privremene mjere.⁹⁹

Određivanje mjera osiguranja predložiti će se u onom opsegu za koji se sumnja da odgovara imovinskoj koristi za koju je vjerojatno da je pribavljena kaznenim djelom, a koja je utvrđena na temelju izvida i provedene financijske istrage. Visina takve imovinske koristi može tijekom kaznenog progona biti promijenjena, ovisno o novim saznanjima, no ne i nakon pravomoćne presude. U praksi je bilo mnogo primjera u kojima je imovinska korist neodređena, što je predstavljalo veliki problem u sudskoj praksi¹⁰⁰ jer sud ne može „bez bilo

⁹⁵ Čl. 7. st. 1. Direktiva 2014/42/EU.

⁹⁶ Čl. 557.a st. 2. ZKP.

⁹⁷ Biluš, A., op. cit., str. 36.

⁹⁸ Vučko, Marija, Šamota Galjer, Marta, Imovinski izvidi i privremene mjere osiguranja radi primjene instituta oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom i prekršajem - priručnik za polaznike/ice, Pravosudna akademija, Zagreb, 2016, str. 31.

⁹⁹ Čl. 352. st. 3. OZ.

¹⁰⁰ Rješenje Vrhovnog suda RH, broj: I Kž 941/10-4 od 14. kolovoza 2012, dostupno na: http://www.iusinfo.hr/CaseLaws/Content.aspx?SOPI=VSRH2010IKzB941A4&Doc=VRHSUD_HR (12.6.2020)

kakvih podataka i indicija utvrditi visinu imovinske koristi“,¹⁰¹ zbog toga što presuda mora biti individualna i određena, dok bi svaki daljnji postupak u odnosu na kazneno djelo i počinitelja koji je navedenu imovinsku korist ostvario, mogla predstavljati bitnu povredu kaznenog postupka¹⁰² i *ne bis in idem*.¹⁰³ U ZKP-u postoji mogućnost ponovnog pokretanja kaznenog postupka zbog saznanja novih činjenica koji bi mogli utjecati na presudu,¹⁰⁴ no takav slučaj predstavlja problem i brojnim pravnim stručnjacima. Ovisno o opsegu koji odgovara imovinskoj koristi, predložit će se određivanje odnosno ukidanje pojedinih mjera osiguranja. Prema članku 557.c odluka suda će sadržavati i nalog za upis privremene mjere u javni upisnik, ukoliko je privremenu mjeru potrebno upisati u javni upisnik. Članak 557.d uključuje mogućnost ništavosti pravnog učinka koji bi pravni posao mogao stvarati, a kojim okrivljenik ili druga osoba na koju je imovinska korist prenesena nakon upisa privremene mjere u javni upisnik raspolaže sa stvari ili pravom koje je predmet osiguranja.

Članak 557.e ZKP-a regulira trajanje privremene mjere. Privremena mjera može trajati najdulje šezdeset dana nakon dostave državnom odvjetniku obavijesti o pravomoćnosti odluke kojom je oduzeta imovinska korist. Ovim člankom je propisano „obligatorno periodičko ispitivanje od strane suda jesu li ispunjene zakonske pretpostavke za daljnju primjenu privremene mjere u vremenskim intervalima od tri mjeseca bez propisivanja teče li rok od donošenja ili pravomoćnosti rješenja.“¹⁰⁵ Navedeno je u skladu s preambulom 31. Direktive 2014/42/EU koja glasi: „S obzirom na ograničenje prava na imovinu po nalogima o zamrzavanju, takve se privremene mjere ne bi trebale primjenjivati duže nego što je potrebno za očuvanje raspoloživosti imovine s obzirom na moguće naknadno oduzimanje. To može zahtijevati reviziju od strane suda kako bi se osiguralo da svrha sprečavanja rasipanja imovine i dalje vrijedi.“¹⁰⁶

U kaznenom postupku, državni odvjetnik će predložiti mjere u sljedećim slučajevima i na sljedeći način:

1) Nekretnina koja nije upisana u zemljišne knjige ili je upisana u knjigu položenih ugovora - privremene mjere osiguranja se predlažu odgovarajućom primjenom odredbi o

¹⁰¹ Vučko, M., op. cit., str. 19.

¹⁰² Čl. 468. ZKP.

¹⁰³ Vidi više na: Roksandić Vidlička, Sunčana, Šamota Galjer, Marta: Političko-gospodarski kriminalitet i prošireno oduzimanje imovinske koristi: *Quo vadis, Hrvatska?*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 22, br. 2 (2015), str. 523-557.

¹⁰⁴ Čl. 501. st. 1. t. 3 ZKP.

¹⁰⁵ Bujas, I., op. cit.

¹⁰⁶ Preambula 31. Direktiva 2014/42/EU.

mjerama osiguranja na nekretninama, no s obzirom da se nekretnine ne nalaze u zemljišnim knjigama, nego u posebnim upisnicima, provest će se pojedini upisi.¹⁰⁷

2) Izvanknjižno vlasništvo nekretnine - privremene mjere osiguranja predlažu se na temelju isprave prikladne za upis prava osobe protiv koje se određuju privremene mjere. Po pribavljanju rješenja o određivanju privremene mjere na nekretnini u izvanknjižnom vlasništvu, nadležnom zemljišnoknjižnom sudu podnosi se prijedlog za upis predbilježbe prava vlasništva protivnika osiguranja u odnosu na kojeg je određena privremena mjera. Nakon provedenog upisa predbilježbe prava vlasništva zatražit će se upis zabilježbe privremene mjere.¹⁰⁸ Sve privremene mjere osiguranja u slučajevima pranja novca i financiranja terorizma koje se odnose na nekretnine jednako će se primijeniti i na prava građenja.

3) Upisnici - privremenom mjerom može se predložiti da se zabrana otuđenja i opterećenja upiše u upisnik, upisnik sudskih i javnobilježničkih osiguranja tražbina vjerovnika na pokretnim stvarima te na pravima Financijske agencije. Pored zabrane otuđenja ili opterećenja pokretnina, može se predložiti oduzimanje pokretnina i njihovo povjeravanje na čuvanje Uredu za upravljanje državnom imovinom ili drugom relevantnom tijelu nadležnom za upravljanje tom imovinom. Oduzimanje pokretnina u ovom slučaju povjerava se sudskim izvršiteljima nadležnog općinskog suda.¹⁰⁹

4) Dionice - državni odvjetnik će predložiti da se za navedeno zabrana zabilježi u knjigu dionica, udjela ili poslovnog udjela. Rješenje o osiguranju privremenom mjerom dostavit će se nadležnom trgovačkom društvu te će se izvršiti zabilježba u knjigama. Ova mjera primjenjuje se i na zabranu korištenja ili raspolaganja pravima po osnovi dionica, udjela ili poslovnih udjela.¹¹⁰ Ukoliko je riječ o nematerijaliziranim vrijednosnim papirima, državni odvjetnik može od Središnjeg klirinško depozitarnog društva¹¹¹ zahtijevati kontrolu poslovanja pravne i fizičke osobe i u skladu s odgovarajućim propisima privremeno oduzimanje do donošenja presude, novca, vrijednosnih papira, predmeta i dokumentacije koji

¹⁰⁷ Biluš, A., op. cit., str. 37.

¹⁰⁸ Loc. cit.

¹⁰⁹ Loc. cit.

¹¹⁰ Loc. cit.

¹¹¹ Središnje klirinško depozitarno društvo (SKDD) je društvo koje posluje kao središnji depozitorij vrijednosnih papira odnosno registar nematerijaliziranih vrijednosnih papira gdje se u obliku elektroničkih zapisa vode podaci o izdaviteljima, vrijednosnim papirima, računima vrijednosnih papira i imateljima vrijednosnih papira kao i drugi podaci predviđeni zakonom. SKDD svoju djelatnost primarno obavlja na temelju Zakona o tržištu kapitala, a njegov rad nadzire Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga, u skladu sa Zakonom o Hrvatskoj agenciji za nadzor financijskih usluga. Dostupno na: <https://www.skdd.hr/portal/f?p=100:400:7678426118062::::> (14.6.2020.)

moгу poslužiti kao dokaz, obavljanje nadzora i dostavu podataka koji mogu poslužiti kao dokaz o počinjenom kaznenom djelu ili imovini ostvarenoj kaznenim djelom, te zatražiti obavijesti o prikupljenim, obrađenim i pohranjenim podacima u vezi neobičnih i sumnjivih novčanih transakcija.¹¹²

4.2. Oduzimanje imovinske koristi

Kako je već prethodno navedeno, odredbe relevantne za oduzimanje imovinske koristi nalaze se u člancima 560. ZKP-a te člancima 77. -79. KZ-a.

Postupak oduzimanja imovinske koristi provodi se na prijedlog ovlaštenog tužitelja. Unatoč tome, sud može i bez prijedloga ovlaštenog tužitelja od optuženika oduzeti onu imovinsku korist ostvarenu protupravnom radnjom koja je sadržana u opisu kaznenog djela iz optužbe, sukladno članku 5. Kaznenog zakona, kojim je propisano načelo oduzimanja imovinske koristi, a koje glasi: „Nitko ne može zadržati imovinsku korist ostvarenu protupravnom radnjom“.¹¹³ Potrebno je naglasiti kako sud može bez prijedloga ovlaštenog tužitelja oduzeti imovinsku korist samo od okrivljenika. Ovo načelo neće se primijeniti u slučajevima kada je imovina promijenjena ili pretvorena u neposrednu imovinsku korist, oduzimanja posredne imovinske koristi te na oduzimanje od treće osobe i na prošireno oduzimanje.¹¹⁴

Okolnosti važne za oduzimanje imovinske koristi utvrđuju se po službenoj dužnosti, te su sud i drugo tijelo pred kojim se vodi postupak dužni u tijeku postupka prikupljati dokaze i istraživati okolnosti koje su važne za utvrđivanje imovinske koristi.¹¹⁵ Sud će visinu iznosa imovinske koristi odmjeriti po slobodnoj ocjeni, ukoliko bi njezino utvrđivanje bilo povezano s nerazmjernim teškoćama ili sa znatnim odugovlačenjem postupka.¹¹⁶ S obzirom da presuda mora biti određena i individualna,¹¹⁷ imajući u vidu da prevelika sloboda dana sudskoj vlasti može dovesti do bitnih povreda kaznenog postupka, odredba bi trebala biti preciznije propisana kako bi se izbjeglo šire tumačenje članka 559. ZKP-a. Vidlička i Galjer zaključuju kako je sud dužan u obrazloženju presude opisati na koji je način došao do utvrđene visine imovinske koristi, pozivajući se na presude Županijskog suda u Zagrebu broj K-US-40/06 od

¹¹² Čl. 206.g st. 2. ZKP.

¹¹³ Čl. 5. KZ.

¹¹⁴ Bujas, I., op. cit.

¹¹⁵ Čl. 557. st. 3. ZKP.

¹¹⁶ Čl. 559. ZKP.

¹¹⁷ Vidi supra.

3. studenog 2008. i K-US-60/09 od 30. lipnja 2009.¹¹⁸ Ukoliko je više sudionika počinilo kazneno djelo, potrebno je istovremeno utvrditi ukupnu visinu imovinske koristi i visinu pribavljene pojedine koristi. Vučko i Galjer smatraju da u takvim situacijama najčešće neće biti moguće točno i egzaktno utvrditi koliki je dio ukupne imovinske koristi pojedini sudionik kaznenog djela pribavio.¹¹⁹ Potrebno je u uočene nedostatke članka 559. ispraviti budućim izmjenama ZKP-a kako bi bio jasnije definiran opseg slobodne ocjene suda, s ciljem jačanja načela zakonitosti i izbjegavanja neujednačenosti u sudskoj praksi.

Sud odlučuje o oduzimanju imovinske koristi u osuđujućoj presudi. Navest će koje stvari ili prava predstavljaju imovinsku korist ostvarenu kaznenim djelom odnosno protupravnom radnjom te, ovisno o okolnostima, naznačiti njihovu novčanu protuvrijednost, utvrditi da su te stvari ili prava postale vlasništvo, odnosno imovina Republike Hrvatske, naložiti okrivljeniku i drugoj osobi na koju je imovinska korist prenesena, da Republici Hrvatskoj preda određene stvari odnosno na nju prenese određena prava, ako ona već nisu prešla na Republiku Hrvatsku, ili da isplati njihovu novčanu protuvrijednost u roku od 15 dana od dana pravomoćnosti presude, i odrediti da se u javnim upisnicima koje vode sudovi i druga tijela izvrši upis prava u korist Republike Hrvatske.¹²⁰

U slučaju kada je pri donošenju osuđujuće presude imovinska korist potpuno obuhvaćena imovinskopravnim zahtjevom, ili u slučaju kada nema zakonskih uvjeta za njezino oduzimanje, odbit će se prijedlog za oduzimanje imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom, kao i u slučaju donošenja oslobađajuće ili odbijajuće presude.¹²¹

U Komentaru kaznenog zakona, Martinović i Novoselec ističu da se imovinska korist može oduzeti i presudom kojom se „utvrđuje da je imovinsku korist ostvarila osoba koja je trajno raspravno nesposobna ili je nedostupna tijelima kaznenog postupka (čl. 560.d st. 1. u vezi čl. 560.a st. 1. ZKP) ili je umrla (čl. 560.f); tada je posrijedi tzv. objektni ili in rem postupak koji ima za cilj primjenu restorativne mjere oduzimanja imovinske koristi ostvarene protupravnom radnjom.“¹²²

¹¹⁸ Roksandić Vidlička, S., op. cit., str. 544.

¹¹⁹ Vučko, M., op. cit., str. 19.

¹²⁰ Čl. 560. st. 2. ZKP.

¹²¹ Čl. 560 st. 3. ZKP.

¹²² Martinović, Igor, Novoselec, Petar, Komentar čl. 77. i 78. Kaznenog zakona, ulomak iz Komentara Kaznenog zakona, I. knjiga: Opći dio, Narodne novine, Zagreb, 2019., dostupno na: https://www.pravo.unizg.hr/_download/repository/Novoselec-Martinovic%2C_Komentar_cl._77.-78._KZ_o_oduizimanju_imovinske_koristi.pdf (22.3.2020.), str. 3.

U Kaznenom zakonu člankom 87. stavkom 22. propisana je imovinska korist, a koji definira imovinsku korist stečenu kaznenim djelom kao „neposrednu imovinsku korist ostvarenu počinjenjem kaznenog djela, imovinu u koju je promijenjena ili pretvorena neposredna imovinska korist od kaznenog djela, kao i svaku drugu korist koja je ostvarena od neposredne imovinske koristi od kaznenog djela ili imovine u koju je promijenjena ili pretvorena neposredna imovinska korist od kaznenog djela bez obzira nalazi li se na području Republike Hrvatske ili izvan njega.“¹²³

Uvjeti i način oduzimanja imovinske koristi te oduzimanje imovinske koristi propisani su člankom 77. – 79. KZ-a. Martinović/Novoselec ističu da bi se imovinska korist mogla oduzeti ako je počinitelj počinio protupravnu radnju. Iz toga proizlazi da oduzimanje nije ograničeno na presudu kojom se optuženik proglašava krivim.¹²⁴ U slučajevima kada je oštećeniku dosuđen imovinskopravni zahtjev, oduzet će se dio imovinske koristi koji prelazi dosuđeni imovinskopravni zahtjev. Također će se oduzeti imovinska korist i kada se oštećenika uputi da svoja prava može ostvariti u parnici. „Oduzimanje koristi može se sastojati u oduzimanju stvari, npr. gotovog novca ili vrijednosnih papira, koji su već oduzeti na temelju privremene mjere. Ako to nije moguće, optuženik se obvezuje da isplati protuvrijednost u novčanom iznosu u roku od 15 dana od dana pravomoćnosti presude.“¹²⁵

Prethodno navedeno primjenjuje se i na prošireno oduzimanje imovinske koristi, u slučajevima za koje je nadležan Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta te za kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta i za kaznena djela protiv računalnih sustava, programa i podataka. Tim člankom propisano je da će se imovina koja je nerazmjerna osumnjičeničkim zakonitim prihodima predstavljati kao imovinska korist od kaznenog djela, osim ako počinitelj učini vjerojatnim da je njezino podrijetlo zakonito. Javlja se problem u kaznenom postupku zbog načela „*Actore non probante, reus absolvitur*“ (Ako tužitelj ne dokaže navode tužbe tada tuženik biva oslobođen), tj. načela da je teret dokazivanja tvrdnji iznesenih u tužbi na tužitelju. Martinović/Novoselec ističu kako su se pojavile i sumnje o usklađenosti proširenog oduzimanja s pretpostavkom optuženikove nedužnosti s člankom 6. stavkom 2. Europske konvencije za ljudska prava, zbog inverzije tereta dokazivanja prema kojoj optuženik mora učiniti vjerojatnim da je podrijetlo imovine zakonito. ESLJP je u svojoj praksi zauzeo stajalište da inverzija tereta dokazivanja nije u suprotnosti s pretpostavkom nedužnosti pod uvjetom da je ta pretpostavka oboriva. Znači

¹²³ Čl. 87. st. 22. KZ.

¹²⁴ Martinović, I., op. cit. str. 3.

¹²⁵ Ibid., str. 6.

mora postojati mogućnost da optuženik može dokazati da je imovinsku korist stekao zakonitim putem, a ne primjerice kaznenim djelom pranja novca i financiranja terorizma.¹²⁶ Znači postoji podjela tereta dokazivanja - tužitelj dokazuje nerazmjernost imovine s počiniteljevim zakonitim prihodima, a optuženik da je njezino podrijetlo zakonito. Imovinska korist oduzet će se i od člana obitelji bez obzira po kojem pravnom temelju se kod njega nalazi i neovisno o tome živi li u zajedničkom kućanstvu s počiniteljem, s obzirom da za članove obitelji postoji „neoboriva presumpcija da imovinsku korist od kaznenog djela nisu stekle u dobroj vjeri“.¹²⁷ Uz članove obitelji, imovinska korist oduzet će se i od druge osobe bez obzira po kojem pravnom temelju je stečena ukoliko ne dokaže stjecanje u dobroj vjeri, te od pravnih sljednika osobe protiv koje je kazneni postupak pokrenut ukoliko je ta osoba u međuvremenu umrla.

Navedenom odredbom ponovno se ističe problem u kojem teret dokazivanja pada na okrivljenika. Iako praksa ESLJP¹²⁸ upućuje na činjenicu da pravo okrivljenika na poštovanje njegove nevinosti nije apsolutno, mogućnost suda da utvrdi nerazmjernost imovine članova obitelji i trećih osoba koje ovisi o praksi suda, uz teret dokazivanja koji pada na osumnjičenika, dodatno pojačava nesigurnost u načelo zakonitosti i povjerenje u vladavinu prava. Inverzija dokaznog standarda, kojom teret dokazivanja pada na osumnjičenika, udaljava nas od standardnih načela akuzatornog postupka i pokazuje tendenciju prema inkvizitornom postupku.

Člankom 79. Kaznenog zakona propisano je oduzimanje predmeta. Propisano je da će se predmeti i sredstva koji su nastali počinjenjem kaznenog djela oduzeti, dok se predmeti koji i sredstva koji su bili namijenjeni ili uporabljeni za počinjenje kaznenog djela mogu oduzeti od strane suda. Kako je prethodno navedeno, predmeti i sredstva koji su pridonijeli počinjenju kaznenih djela pranja novca i financiranja terorizma, sud može oduzeti i kada počinitelj protupravne radnje nije kriv. Oduzeti predmeti i sredstva će se prenijeti u vlasništvo Republike Hrvatske, dok je stavkom 4. ovog članka propisana mogućnost povrata stvari i predmeta trećim osobama i vlasnicima oduzetih predmeta pod određenim uvjetima. Sud može naložiti uništenje oduzetog predmeta ili sredstva.¹²⁹

¹²⁶ Ibid., str. 8.

¹²⁷ Ibid., str. 10.

¹²⁸ Falk protiv Nizozemske, zahtjev br. 66273/01 od 19. listopada 2004., dostupno na: <https://hudoc.echr.coe.int> (11.6.2020.)

¹²⁹ Čl. 79. KZ.

Na kraju ovog poglavlja još jednom je bitno naglasiti razlike između mjera privremenog oduzimanja imovinske koristi, tj. osiguranja oduzimanja imovinske koristi i oduzimanja imovinske koristi. „Oduzimanje“ znači konačno oduzimanje imovine koje je odredio sud u vezi s kaznenim djelom, dok osiguranje oduzimanja obuhvaća zamrzavanje imovine, što znači privremenu zabranu prijenosu, uništenja, konverzije, raspolaganja ili premještanja imovine odnosno privremeno čuvanje i nadzor imovine. Inkorporiranjem članaka 4. i 7. Direktive 2014/42/EU u ZKP i KZ nastojalo se što više osigurati učinkovitost suzbijanja kaznenih djela iz gospodarskog kriminaliteta, kaznenih djela pranja novca i financiranja terorizma. Ponovno je potrebno naglasiti da je izmjenama i dopunama ZKP-a 2017. godine i prestankom važenja ZOPOIK objedinjeno reguliranje postupka oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom, odnosno protupravnom radnjom u jednom propisu u kaznenom postupku, kako bi se izbjegla neujednačenost i problemi u praksi, s obzirom da su pojedini sudovi primjenjivali različite odredbe.

5. NACIONALNA TIJELA ZA SPRJEČAVANJE I BORBU PROTIV PRANJA NOVCA I FINANCIRANJA TERORIZMA

Suzbijanje pranja novca i financiranja terorizma u Republici Hrvatskoj je sustav u kojemu su zakonski definirane uloge nadležnih tijela i njihova suradnja. Tijela koja sudjeluju u sprječavanju i borbi protiv pranja novca i financiranja terorizma, te financijskim istragama, tj. doprinose financijskim istragama svojim specijaliziranim znanjima i vještinama, su:

- 1) TIJELA PREVENCIJE – obveznici (banke, stambene štedionice, mjenjačnice, društva za osiguranje, brokери, odvjetnici, javni bilježnici, porezni savjetnici i dr.) i Ured za sprječavanje pranja novca kao središnja analitička služba
- 2) NADZORNA TIJELA – Financijski inspektorat, Porezna uprava, HNB, Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga
- 3) TIJELA KAZNENOG PROGONA – policija, državno odvjetništvo i sudstvo.¹³⁰

S obzirom da je uloga državnog odvjetništva i policije već definirana i analizirana, u ovom dijelu obradit će se sljedeća tijela: Samostalni sektor za financijske istrage (SSFI), Ured za sprječavanje pranja novca (USPN) i Odbor Hrvatske narodne banke za sprječavanje pranja novca i sprječavanje financiranja terorizma.

5.1. Samostalni sektor za financijske istrage (SSFI)

Samostalni sektor za financijske istrage¹³¹ osnovan je u sklopu Središnjeg ureda Porezne uprave 01. srpnja 2017. godine. Njegovim osnivanjem omogućen je nastavak djelovanja Samostalnog sektora za otkrivanje poreznih prijevара Ministarstva financija čije je poslove u cijelosti preuzeo novi Sektor. U Sektoru je sistematizirano 26 radnih mjesta, a istim upravlja pomoćnik ravnatelja Porezne uprave. SSFI obavlja zadaće na temelju ovlasti iz Zakona o Poreznoj upravi i Općeg poreznog zakona, a nadležan je za porezne obveznike na cijelom području Republike Hrvatske. SSFI obavlja poslove analize i financijskog istraživanja prvenstveno u predmetima u kojima postoje ozbiljne naznake organiziranog kriminaliteta, koruptivnih kaznenih djela i kaznenih djela subvencijskih prijevара na štetu sredstava Europske unije.

¹³⁰ Vidi na: http://old.hnb.hr/novcan/pranje_novca_terorizam/h-pranje-novca-terorizam.htm#VII.

¹³¹ Vidi na: <https://www.porezna-uprava.hr/bi/Stranice/Financijske-istrage.aspx>.

Uloga i glavni ciljevi djelovanja su otkrivanje i istraga osobe s visokim rizicima koji ukazuju na organizirani kriminalitet, koruptivna kaznena djela i kaznena djela subvencijskih prijevara, pružanje potpore tijelima kaznenog progona i obavještajnim agencijama u vidu financijskih analiza i istraga u predmetima organiziranog kriminaliteta, koruptivnih kaznenih djela i kaznenih djela subvencijskih prijevara te poticanje poreznih obveznika na dobrovoljno ispunjenje poreznih obveza.

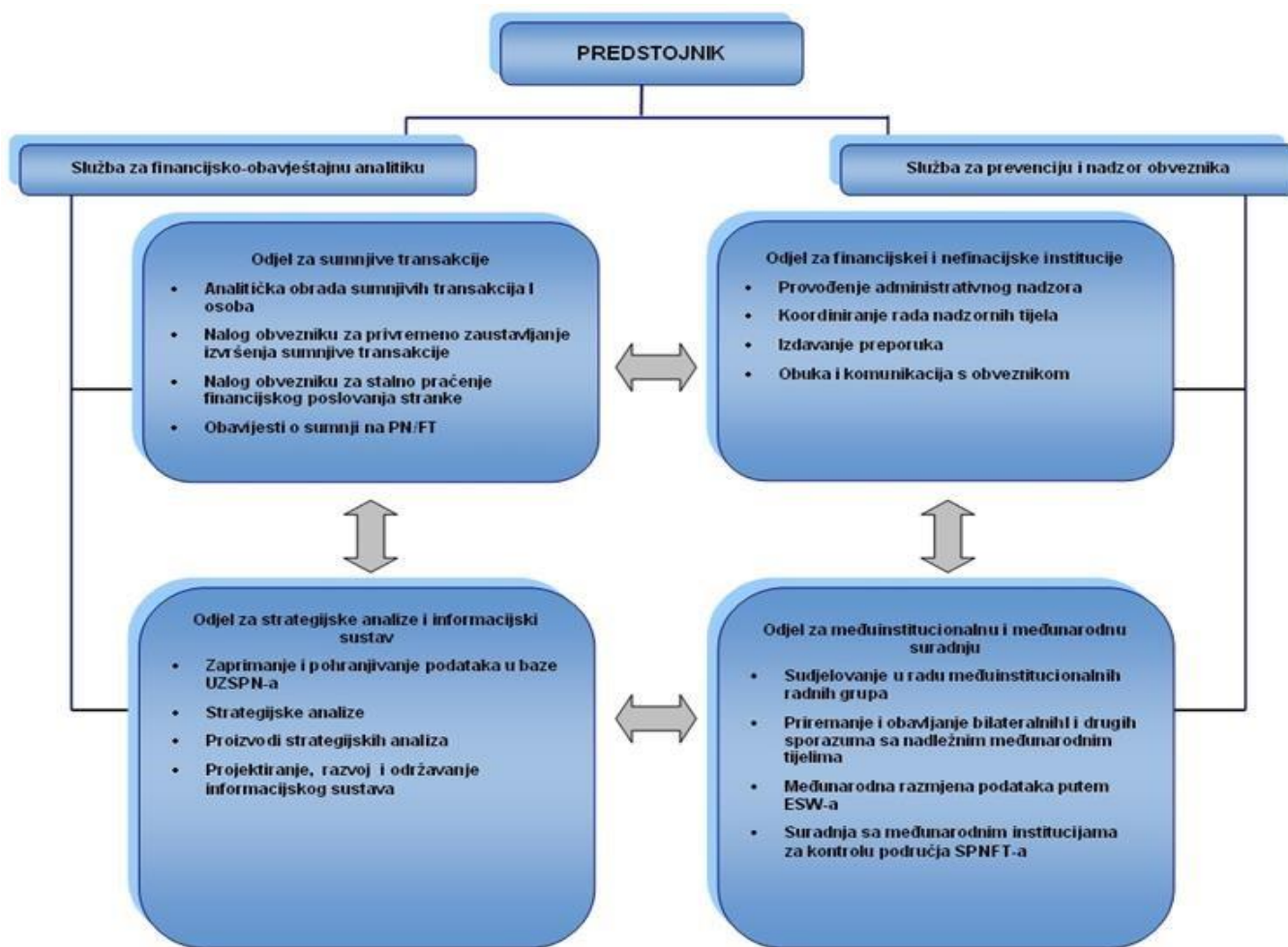
U sklopu SSFI ustrojavaju se Služba za otkrivanje i financijske istrage organiziranih poreznih i gospodarskih prijevara, Služba za otkrivanje i financijske istrage nezakonito stečene imovine, Služba za suradnju s tijelima kaznenog progona i obavještajnim agencijama.

Unutar Samostalnog sektora za financijske istrage dio aktivnosti koje se odnose na analizu složenih međunarodnih transakcija organizira se unutar posebnog ureda. Riječ je o izdvojenom timu službenika specijaliziranih za istraživanje sofisticiranih, složenih međunarodnih transakcija i praćenje poslovanja inozemnih poslovnih subjekata na teritoriju Republike Hrvatske, kao i za analize mogućih nezakonitih odljeva imovine hrvatskih poreznih obveznika u inozemstvo, čime se vrši diferencijacija aktivnosti Samostalnog sektora za financijske istrage.

5.2. Ured za sprječavanje pranja novca (USPN)

Ured za sprječavanje pranja novca je središnja hrvatska financijsko-obavještajna jedinica, što propisuje i članak 4. stavak 9. točka a) ZSPNFT. On je nadležan za primanje i analiziranje obavijesti o sumnjivim transakcijama i drugih informacija u vezi s pranjem novca, povezanim predikatnim kaznenim djelima i financiranjem terorizma.¹³² Nadležan je za dostavljanje rezultata svojih operativnih analiza kao financijsko-obavještajnih podataka i svih drugih relevantnih informacija nadležnim tijelima na daljnje postupanje i procesuiranje kada utvrdi razloge za sumnju na pranje novca i financiranje terorizma.

¹³² Biluš, A., op. cit., str. 10.

Slika 1. Struktura Ureda za sprječavanje pranja novca¹³³

USPN prima i analizira informacije, podatke i dokumentaciju koju Uredu dostave banke, državna tijela, sudovi, pravne osobe s javnim ovlastima i inozemne finansijsko-obavještajne jedinice u vezi sa kaznenim djelom pranja novca ili financiranja terorizma. Također od drugih tijela može zatražiti podatke ili drugu dokumentaciju potrebnu za sprječavanje i otkrivanje pranja novca i financiranja terorizma. Obavlja uvid i pregled podataka, informacija i dokumentacije, može izdavati naloge bankama da privremeno obustave sumnjive transakcije i za stalno praćenje finansijskog poslovanja stranke. Kako je prethodno navedeno, dostavit će nadležnim državnim tijelima poput državnog odvjetništva, USKOK-a i policije te inozemnim finansijsko-obavještajnim jedinicama obavijesti o individualnim slučajevima sa sumnjom na pranje novca ili financiranje terorizma u zemlji ili inozemstvu. Provođi strategijske analize temeljem zaprimljenih i prikupljenih podataka, na nacionalnoj razini aktivno surađuje sa svim nadležnim državnim tijelima uključenim u sustav

¹³³ Vidi na: <https://mfjn.gov.hr/istaknute-teme/ured-za-sprjecavanje-pranja-novca/143>.

sprječavanja i otkrivanja pranja novca i financiranja terorizma, obavlja međunarodnu razmjenu podataka, informacija i dokumentacije s inozemnim financijsko-obavještajnim jedinicama te drugim inozemnim tijelima i međunarodnim organizacijama nadležnima za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma.

5.3. Odbor Hrvatske narodne banke za sprječavanje pranja novca i sprječavanje financiranja terorizma

Odbor Hrvatske narodne banke za sprječavanje pranja novca i sprječavanje financiranja terorizma osnovan je u ožujku 2007. Njegova je zadaća koordinacija postupka i aktivnosti HNB-a pri obavljanju zakonskih nadležnosti središnje banke u području sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma. Odbor odlučuje o zahtjevima drugih tijela za dostavu informacija i podataka, prati provođenje preuzetih prava i obveza, priprema i predlaže zaključivanje sporazuma o suradnji s drugim tijelima, predlaže izradu i donošenje podzakonskih akata stručnim službama te sudjeluje u izradi zakonskih propisa o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma. U svom radu Odbor surađuje s tijelima Ministarstva financija. To su Financijski inspektorat i Ured za sprječavanje pranja novca. Uz tijela Ministarstva financija, Odbor surađuje i sa Hrvatskom gospodarska komorom, Hrvatskom udrugom banaka, Hrvatskom agencijom za nadzor financijskih usluga, Međuinstitucionalnom radnom skupinom za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma i Nacionalnim povjerenstvom za prevenciju i suzbijanje terorizma.¹³⁴

¹³⁴ Vidi na: http://old.hnb.hr/novcan/pranje_novca_terorizam/h-pranje-novca-terorizam.htm#VII.

6. MEĐUNARODNE INSTITUCIJE

U svijetu su za razvoj sustava praćenja i međunarodne suradnje u području suzbijanja kaznenih djela nadležna tri organizacije odnosno tijela: Financial Action Task Force, Moneyval i Egmont grupa. One imaju važnu ulogu u analizi podataka koje im članice povratno dostavljaju, a koji se odnose na kaznena djela pranja novca i financiranja terorizma, te donošenju smjernica i strategija koje služe kao okvir za nacionalna zakonodavstva i procesne radnje. Također svojim djelovanjem doprinose međunarodnoj suradnji između država i drugih nadnacionalnih organizacija.

6.1. *Financial Action Task Force* – FATF

Grupa za financijsku akciju protiv pranja novca (*Financial Action Task Force on Money Laundering* - FATF)¹³⁵ je međuvladino tijelo osnovano u Parizu 1989., na sastanku zemalja G7, čija je zadaća praćenje provođenja mjera za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma. Mandat FATF-a do 2020. obuhvaća sljedeće standarde: suzbijanje pranja novca, financiranja terorizma i financiranja proliferacije oružja za masovno uništenje, procjenu usklađenosti sa standardima FATF-a i prepoznavanje prijetnja integritetu međunarodnog financijskog sustava, kao i odgovaranje na navedene prijetnje putem studija visokorizičnih jurisdikcija i tipologija. Ono je tijelo koje utvrđuje i donosi smjernice za donošenje nacionalnog legislativnog okvira. Potreba za osnivanjem FATF-a nastala je kada je prepoznata prijetnja bankovnom sustavu i drugim financijskim i novčarskim ustanovama. Nakon osnutka FATF je objavio izvješća preporuke provedbu akcijskog plana za borbu protiv pranja novca. Neke od preporuka jesu: ratifikacija i provedba UN konvencija i rezolucija, kriminalizacija financiranja terorizma i s njim povezanog pranja novca, zamrzavanje i oduzimanje terorističkih sredstava, izvješćivanje o sumnjivim novčanim transakcijama u vezi s financiranjem terorizma, međunarodna suradnja, usluge prijenosa novca i vrijednosti, elektronički prijenos novca, neprofitne organizacije, prijava pri prelasku granice itd.¹³⁶ Za ovaj rad bitna je posebna preporuka III. koja se odnosi na zamrzavanje i oduzimanje terorističkih sredstava

¹³⁵ Vidi na: <https://www.fatf-gafi.org/about/whoweare/>

¹³⁶ Iljkić, D., op. cit., str. 39.

6.2. MONEYVAL

Odbor stručnjaka za procjenu mjera protiv pranja novca i financiranje terorizma - MONEYVAL, osnovan u rujnu 1997. godine, je trajno nadzorno tijelo Vijeća Europe koje je zaduženo za zadatak ocjenjivanja usklađenosti s glavnim međunarodnim standardima za suzbijanje pranja novca i financiranja terorizma i učinkovitosti njihove provedbe, kao i sa zadatkom davanja preporuka nacionalnim vlastima u pogledu potrebnih poboljšanja njihovih sustava. Kroz dinamični postupak međusobnih procjena, stručnog pregleda i redovitog praćenja svojih izvješća, MONEYVAL nastoji poboljšati kapacitete nacionalnih vlasti u učinkovitijoj borbi protiv pranja novca i financiranja terorizma.¹³⁷ Glavni cilj MONEYVAL-a je „poticanje država u procesu ustrojavanja uspješnog programa u suzbijanju pranja novca i financiranja terorizma te njegovim usklađivanjem s određenim međunarodnim standardima, koji su dijelom sadržani u 40+9 preporuka FATF-a, Bečkoj Konvenciji, Konvenciji Vijeća Europe i Direktivama Europske Unije.“¹³⁸ „Procjena sustava RH izvršena je 2000., 2003., 2008. i 2013. godine kroz učinkovitost rada Ureda za sprječavanje pranja novca i drugih tijela u sustavu suzbijanja pranja novca.“¹³⁹

6.3. Egmont grupa

Egmont grupa je osnovana 1995. kao tijelo čija je uloga jačanje i koordinacija internacionalne suradnje ureda za sprječavanje pranja novca diljem svijeta (*Financial intelligence units*, FIUs). Trenutačno broji 164 članica i u stalnom je porastu. Egmont grupa nastavlja podržavati napore svojih međunarodnih partnera i ostalih dionika na provođenju rezolucija i izjava Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda, ministara financija G20 i Financial Action Task Force (FATF). Egmont grupa može unaprijediti rad financijsko-obavještajnih jedinica svojih članica poboljšavajući razumijevanje rizika pranja novca i financiranja terorizma. Organizacija je u mogućnosti iskoristiti svoje operativno iskustvo u informiranju i razmatranju provođenja politike koja uključuje reforme i provedbu borbe protiv pranja novca i financiranja terorizma.¹⁴⁰ Egmont karta (2013), Egmont načela za razmjenu informacija, i operativne smjernice za financijsko-obavještajne jedinice temelj su buduće Egmont grupe.

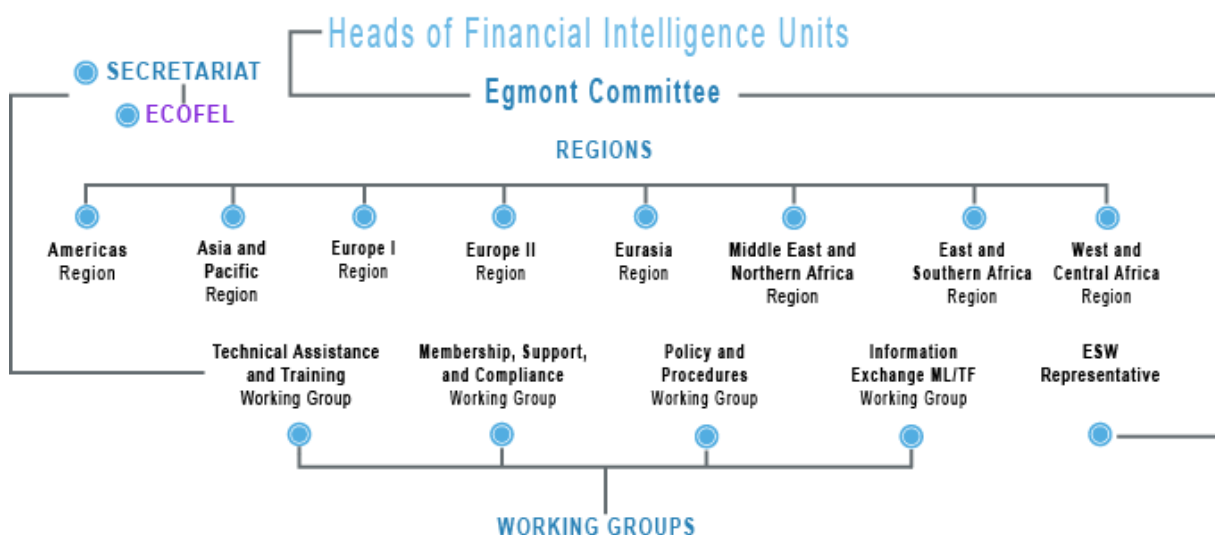
¹³⁷ Vidi na: <https://www.coe.int/en/web/moneyval/home>

¹³⁸ Iljkić, D., op. cit., str. 40.

¹³⁹ Cindori, S., Sustav sprječavanja pranja novca, Zagreb, 2010, str. 68.

¹⁴⁰ Vidi na: <https://www.egmontgroup.org/en/content/about>

One doprinose većoj internacionalnoj suradnji i razmjeni informacija između financijsko-obavještajnih jedinica. Cilj Egmont grupe je poboljšanje suradnje financijsko-obavještajnih operacija u borbi protiv pranja novca i financiranja terorizma te pružanje potpore u implementaciji određenih pravila u domaći program država vezanih za ovo područje. Ta potpora uključuje širenje i sistematizaciju internacionalne suradnje u recipročnoj razmjeni informacija, povećanje učinkovitosti financijsko-obavještajnih jedinica kroz seminare i promoviranje razmjene osoblja kako bi poboljšali i specijalizirali znanja i vještine zaposlenih u financijsko-obavještajnim jedinicama, poticanje bolje i sigurnije komunikacije između financijsko-obavještajnih jedinica kroz primjenu tehnologije poput *Egmont Secure Web* (ESW), poticanje povećane suradnje i potpore među operativnim odjelima članica financijsko-obavještajnih jedinica, promičući operativnu autonomiju financijsko-obavještajnih jedinica i promičući uređenje financijsko-obavještajnih jedinica u skladu s programom borbe protiv pranja novca i financiranja terorizma.¹⁴¹

Slika 2. Struktura i organizacija financijsko-obavještajne jedinice Egmont Grupe¹⁴²

Kao jedne od najvažnijih međunarodnih instituciju u području suzbijanja kaznenog djela pranja novca, potrebno je istaknuti i sljedeće grupe: *International Association for Insurance Supervisors* (IAIS), *The Wolfsberg Group* te *International Money Laundering Information Network* (IMoLIN).

¹⁴¹ Iljkić, D., op. cit., str. 40.

¹⁴² Vidi na: <https://www.egmontgroup.org/en/content/structure-and-organization-egmont-group-financial-intelligence-units>

6.4. *International Association for Insurance Supervisors (IAIS)*

IAIS je međunarodna organizacija za nadzor osiguranja, osnovana 1994. koja obuhvaća regulativu i nadzor 190 jurisdikcija diljem svijeta. Za svoj krug obveznika izdaje dokumente kao što su Principi, Standardi i Smjernice za društva za osiguranje, a organizira susrete i seminare za tijela koje se bave nadzorom društava za osiguranje.¹⁴³

6.5. *The Wolfsberg Group*

Wolfsberg grupu čini jedanaest vodećih svjetskih banaka. *Wolfsberg* grupa osnovana je 2000. u Švicarskoj s ciljem razvoja i unaprjeđenja standarda bankarskih usluga i povezanih proizvoda. Izdala je Smjernice za sprječavanje pranja novca za rad s klijentima (*Wolfsberg Principles*, izdane 2000., revidirane 2002. i 2012.) koje su kasnije prihvaćene kao standard bankarskog poslovanja.¹⁴⁴

6.6. *International Money Laundering Information Network (IMoLIN)*

IMoLIN je međunarodna organizacija i sveobuhvatni istraživački resurs za borbu protiv pranja novca i novca, osnovana 1998. godine od strane Ujedinjenih naroda, u ime partnerskih međunarodnih organizacija koje se bave pranjem novca. Globalni program protiv pranja novca, prihoda od kriminala i financiranja terorizma (*The Global Programme against Money Laundering, Proceeds of Crime and the Financing of Terrorism - GPML*) Ureda Ujedinjenih nacija za droge i kriminal (UNODC) sada upravlja i održava IMoLIN-om u ime 11 različitih partnerskih organizacija. IMoLIN prikuplja informacije o regulativama pojedinih zemalja koje se odnose na sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma i traži prostor za njihovo unaprjeđenje, a osobitu pozornost daje unaprjeđenju međunarodne suradnje.¹⁴⁵

¹⁴³ Biluš, A., op. cit., str. 44.

¹⁴⁴ Loc. cit.

¹⁴⁵ Vidi na: https://www.imolin.org/imolin/en/about_us.html

7. KOMPARATIVNI PRIKAZ ZAKONODAVSTAVA ZEMALJA SJEVERNE AMERIKE I EUROPE

Razvoj organiziranog kriminaliteta i transnacionalni kriminal postao je problem ne samo Hrvatske, već i cijelog svijeta. Prevelika birokracija i formalizam u postupku između država, zastarjelost metoda i tehnike, bitno usporavaju suradnju između država protiv kaznenih djela pranja novca i financiranja terorizma, s obzirom da kriminal ne poznaje granice niti poseže za formalizmom, što mu omogućuje brz i učinkovit sustav prenošenja imovinskih koristi iz jedne zemlje u drugu. Potrebno je istaknuti kako organizirana zločinačka udruženja pritom rabe suvremene tehnološke metode u izvršenju svojih radnji, te koriste brojne propuste u propisima do kojih nerijetko dolazi zbog prevelike zagušenosti propisima, pogotovo u zemljama u kojima vlada načelo zakonitosti. U ovom poglavlju prikazat će se zakonodavni okviri i metode rada drugih zemalja kako bismo dobili širu sliku o učinkovitosti financijskih istraga i postupaka zamrzavanja i oduzimanja imovinske koristi u slučajevima pranja novca i financiranja terorizma.

7.1. Sjedinjene Američke Države

Razvoj organiziranog kriminaliteta i transnacionalni kriminal postao je problem cijeloga svijeta, a pogotovo razvijenih zemalja poput SAD-a u kojima se vrti krupni kapital i koji je postavio određene međunarodne standarde u financijskom sektoru. Stoga, u SAD-u postoje dva različita pravna mehanizma kojih je cilj sprječavanje, otkrivanje i provođenje kaznenog postupka u slučajevima pranja novca i financiranja terorizma. To su: a) obaveza izvješćivanja o određenim financijskim transakcijama te b) inkriminiranje onih radnji koje su usmjerene ka promicanju nezakonitih aktivnosti odnosno prikrivanju ili trošenju nezakonito stečene dobiti.¹⁴⁶ Potrebno je, između ostaloga, napomenuti da je i SAD članica FATF-a.

7.1.1. Američka financijsko-obavještajna jedinica

Sukladno Zakonu o izvješćivanju o gotovinskim i deviznim transakcijama, financijski podaci i ostale informacije o fizičkom prijenosu dostavljaju se na obradu američkoj

¹⁴⁶ Cynthia, DeGabrielle, Međunarodni napori Sjedinjenih Američkih Država, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 8, br.2 (2001.), str. 191-206., str. 192.

financijskoj obavještajnoj jedinici Ministarstva financija (FinCEN). FinCEN je ustrojen kao dio Ministarstva financija u travnju 1990. s ciljem osiguranja vladine analitičke i multidisciplinarne obavještajne mreže, čija je svrha pomoć u otkrivanju, istrazi i kažnjavanju kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta, pranja novca i financiranja terorizma.¹⁴⁷ Sukladno članku 314(a) Patriotskog (Domovinskog) zakona (*Patriot Act* 314(a)) koji obuhvaća pretragu, FinCEN, istražitelji mogu zatražiti od FinCEN-a da na osiguranoj web stranici objavi imena svih pojedinaca ili subjekata koji su podvrgnuti značajnoj istrazi pranja novca ili financiranja terorizma. Sve američke financijske institucije tada moraju obavijestiti istražitelja o računima na imena traženih subjekata, zajedno s kontakt podacima za dostavu poziva u sudnicu. Ova metoda je daleko učinkovitija jer će istražitelj biti upućen u sve domaće račune, a ne samo one povezane s nekim oblikom kredita. Pritom nema potrebe za dodatnim tužiteljima ili sudskim postupcima.¹⁴⁸

7.1.2. Zakonodavni okviri pranja novca

Odredbe koje inkriminiraju kazneno djelo pranja novca su odredbe 1956.¹⁴⁹ i 1957.¹⁵⁰ Osamnaestog dijela kaznenog zakona SAD-a. Člankom 1956. propisano je počinjenje kaznenog djela pranja novca u slučajevima kada okrivljenik zna da je određena imovina dobit iz određene vrste nezakonite aktivnosti, kada okrivljenik namjerava promicati izvršenje određenih nezakonitih aktivnosti, sakriti ili prikriti prirodu, mjesto, izvor, vlasništvo ili kontrolu nad dobiti iz određene nezakonite aktivnosti ili izbjeći obavezu izvješćivanja, upotrebljava imovinu koja je u biti dobit stečena nezakonitom aktivnosti te kada izvršava ili pokušava izvršiti financijsku transakciju povređujući međudržavnu trgovinu. Članak 1957. inkriminira izvršenje svake transakcije koja uključuje više od 10.000\$ u onim slučajevima kada se smatra da je imovina proizašla iz nezakonite aktivnosti. Cilj ove odredbe je onemogućiti počinitelja da troši nezakonitu dobit ili je uloži u bankarski sustav, određujući da kazneno djelo čini treća osoba time što se upušta u poslovni odnos po pitanju navedene transakcije. U dokaznom smislu tužitelj mora dokazati da je korišteno više od 10.000 \$ iz

¹⁴⁷ Vidi na: <https://www.fincen.gov/what-we-do>

¹⁴⁸ Leff, Douglas, Money Laundering and Asset Forfeiture, Taking the Profit Out of Crime, 2012., dostupno na: <https://leb.fbi.gov/articles/legal-digest/legal-digest-money-laundering-and-asset-forfeiture-taking-the-profit-out-of-crime> (23.3.2020.).

¹⁴⁹ 18 U.S. Code §1956. Laundering of monetary instruments (1982.), dostupno na: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/1956> (1.4.2020.).

¹⁵⁰ 18 U.S. Code § 1957. Engaging in monetary transactions in property derived from specified unlawful activity (1982), dostupno na: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/1957> (1.4.2020.).

nezakonitih radnji i da je počinitelj znao da su ta sredstva bila profit iz neke nezakonite radnje odnosno da potječu iz nekog kaznenog djela, znači moraju biti ispunjene pretpostavke za postojanje namjere i znanja u koju se svrhu novac troši.¹⁵¹

U tu svrhu DeGabrielle ističe kako je glede znanja u počinjenje djela, „počinitelj morao znati u momentu obavljanja transakcije da je novac prljav, da je riječ o sredstvima iz određene nezakonite aktivnosti, ali nije morao precizno znati koje. Ne može prigovarati u obrani kako je vjerovao da je riječ o sredstvima od prijevare u osiguranju ako je riječ stvarno o narkosredstvima.“¹⁵² U slučaju postojanja namjere, DeGabrielle navodi kako namjera za poticanjem - promoviranjem nezakonite aktivnosti „može biti prisutna kad se dobit reinvestira za nastavak procesa. Druga vrsta namjere, namjera prikrivanja profita, može se vidjeti po postojanju neuobičajenih ili neurednih transakcija koje nemaju smisla osim ako svrha nije nezakonita, npr. upotreba zemljopisno udaljenih bankovnih računa, upotreba imena trećih osoba i td.“¹⁵³

7.1.3. Zamrzavanje imovinske koristi

U Sjedinjenim Državama, gospodarske sankcije uređene su Zakonom o međunarodnim izvanrednim ekonomskim ovlastima iz 1977. (*International Emergency Economic Powers Act* - IEEPA), koji predsjedniku daje dalekosežno ovlaštenje za rješavanje bilo kakvih neobičnih i izvanrednih prijetnji, koje u cijelom ili značajnom dijelu imaju izvor izvan Sjedinjene Države, nacionalnoj sigurnosti, vanjskoj politici ili ekonomiji Sjedinjenih Država. To predsjedniku daje ovlasti za poništavanje, prijenos, zabranu ili na drugi način reguliranje bilo kojeg stjecanja, držanja ili korištenja bilo koje osobe u vezi bilo koje imovine, a koja je predmetom jurisdikcije Sjedinjenih Država. Nakon terorističkog napada koji se dogodio 11. rujna 2001. godine, IEEPA je izmijenjena Patriotskim zakonom¹⁵⁴, prema kojem se predsjedniku vraćaju ovlasti da zamrzne imovinu i njenu uporabu stavi na raspolaganje institucijama koje on ovlasti.¹⁵⁵ Izmjenama nastalim kao posljedica Patriotskog zakona, u

¹⁵¹ Iljkić, D., op. cit., str. 52-53.

¹⁵² DeGabrielle, C., op. cit., str. 195.

¹⁵³ Ibid., str. 196.

¹⁵⁴ *Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism* (USA PATRIOT) Act of 2001, Public Law, 107-56, 115 Stat. 272

¹⁵⁵ Vidi više na: Casey, Christopher A., Rennack, Dianne E., Fergusson, Ian F., Elsea, Jennifer K., *The International Emergency Economic Powers Act: Origins, Evolution, and Use*, Congressional Research Service, 2019, dostupno na: <https://fas.org/sgp/crs/natsec/R45618.pdf> (10.6.2020.), str. 12-13

članku 1702 (a) (1)(B) IEEPA-e omogućeno je zamrzavanje imovine tijekom istrage, što znači da iako istraga nije formalno dovršena, imovina svejedno može biti zamrznuta.¹⁵⁶

U Sjedinjenim Državama, nakon što pojedinac ili entitet bude imenovan na crnoj listi, Ured za kontrolu strane imovine (*Office of Foreign Assets Control* – OFAC) naređuje da se blokira sva "imovina ili imovinski interesi" koje posjeduje određeni entitet ili pojedinac u Sjedinjenim Državama ili koji su u vlasništvu ili posjedu američkih državljana. Kao rezultat naloga, prava i privilegije koje proizlaze iz vlasništva prenose se na OFAC, iako zamrznuta imovine u pravnom smislu i dalje pripada pojedincu. OFAC zabranjuje američkim osobama da trguju imovinom koja je blokirana ili pružaju bilo kakve usluge u korist određenih osoba ili entiteta, uključujući pravne usluge, dobrotvorne priloge ili donacije namijenjene "olakšavanju ljudske patnje". Unatoč navedenim restrikcijama, OFAC ipak omogućuje određena prava trećim osobama, uz određena ograničenja.¹⁵⁷

7.2. Njemačka

Njemačkim Zakonom o sprječavanju pranja novca utemeljena je njemačka financijsko-obavještajna jedinica u sklopu Federalnog ureda za kriminalističku policiju (*Bundeskriminalamt* - BKA). Njena je uloga podržati savezne i pokrajinske policijske snage u sprečavanju i kaznenom progonu kaznenih djela pranja novca i financiranja terorizma, te prikupljanje i analiza sumnjivih transakcija. Obavlja unakrsnu provjeru podataka koje pohranjuju druge agencije te obavještava savezna i državna nadležna tijela (državno odvjetništvo, policija) o utvrđenim činjenicama koje se odnose na djela iz njihovih ovlasti. Također surađuje i razmjenjuje informacije s financijsko-obavještajnim jedinicama drugih država.¹⁵⁸

Nadležnost u provođenju istrage i kaznenog progona za kazneno djelo pranja novca uglavnom imaju policija i državno odvjetništvo pokrajine, od kojih svaka pokrajina ima vlastitu krim policiju te vlastitog državnog odvjetnika. Tamo gdje postoje međunarodne

¹⁵⁶ Castillo, Delia Sánchez, *Freezing financial assets in the United States and in Mexico: Contrasts in constitutionality and legal parallels*, *Mexican Law Review*, Vol.XI, No.2 January-June (2019.), dostupno na: <https://revistas.juridicas.unam.mx/index.php/mexican-law-review/article/view/13130/14695#footnote-385> (18.3.2020.).

¹⁵⁷ Loc. cit.

¹⁵⁸ *Financial Action Task Force, Mutual Evaluation Report, Anti-money Laundering and Combating the Financing of Terrorism, Germany, 19. February 2010.*, dostupno na: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/mer/MER%20Germany%20full.pdf> (25.3.2020.), str. 97.

dimenzije u istragama, BKA koordinira suradnju sa stranim istražnim tijelima. Istragu kaznenog djela pranja novca može pokrenuti prijava sumnjivih transakcija, kaznena prijava nevezana za sumnjive transakcije te istrage u vezi s predikatnim kaznenim djelom.¹⁵⁹

Raspodjela odgovornosti za istraživanje i kazneni progon kaznenog djela terorizma je složenija, s obzirom da u progonu sudjeluju i savezna i pokrajinska policija te državno odvjetništvo, a može biti i nekoliko agencija uključenih i na saveznoj i na pokrajinskoj razini. Obje razine imaju ministarstva unutarnjih poslova i domaće obavještajne agencije koje su potencijalno uključene u takve slučajeve. U domaćim slučajevima, policija na pokrajinskoj razini i obavještajna tijela će preuzeti nadležnost. Ako postoji međunarodna dimenzija, nadležna tijela provincije mogu tražiti uključenje BKA-e ili, ako se priroda aktivnosti podudara sa člankom 4. stavcima 1. i 2. Zakona o saveznoj policiji (*Bundespolizeigesetz*), Federalna policija će imati glavnu nadležnost.¹⁶⁰

7.2.1. Pranje novca

Kazneno djelo pranja novca inkriminirano je u članku 261. njemačkog Kaznenog zakona (*Strafgesetzbuch – StGB*)¹⁶¹, koje propisuje kažnjavanje onoga tko skriva stvar/objekt (*Gegenstand*) izveden od predikatnog djela, skriva njegovo podrijetlo ili ometa ili ugrožava istragu i otkrivanje njegovog porijekla ili ugrožava njegovo oduzimanje. Nadalje članak 261. definira predikatna kaznenih djela proizašla iz kaznenog djela pranja novca, a koja uključuju teška kaznena djela (*Verbrechen*) te popis lakših kaznena djela (*Vergehen*). Njemački izraz "*Vergehen*" odnosi se na djela za koja je predviđena novčana kazna ili kazna zatvora kraća od jedne godine.¹⁶² Nadalje, kaznit će se i onoga tko nabavlja za sebe ili drugu osobu, odnosno drži predmet/objekt proizašao iz kaznenog djela pranja novca za sebe ili treću osobu . Kazneno djelo obuhvaća materijalne elemente djela pranja novca definiranih u Bečkoj Konvenciji¹⁶³ i Konvencije iz Palerma¹⁶⁴. Radnje koje uključuju "skrivanje ili prikrivanje

¹⁵⁹ Ibid., str. 107.

¹⁶⁰ Ibid., str. 108.

¹⁶¹ Njemački Kazneni zakon od 13. studenog 1998., zadnji put izmijenjen 19. lipnja 2019., dostupno na: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html#p0012 (29.3.2020.) (dalje u tekstu:StGB).

¹⁶² *Financial Action Task Force, Mutual Evaluation Report*, op. cit., str. 49.

¹⁶³ Konvencija Ujedinjenih naroda protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih supstancija, Službeni list SFRJ, Međunarodni ugovori, br. 14/1990. (dalje u tekstu: Bečka konvencija).

¹⁶⁴ 4. Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta, Protokol za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje krijumčarenja ljudi, posebice žena i djece te Protokol protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom, kojima se dopunjuje Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta, Narodne novine, br. 14/2002. (dalje u tekstu: Palermo konvencija).

izvora i lokacije", kao i nabava, posjedovanje ili upotreba „imovine proizašle iz predikatnog djela“ izričito su obuhvaćene i inkorporirane. Iako tekst članka 261. djeluje usko propisan s obzirom na ponašanje prikrivanja, referirajući se samo na ponašanja koja uključuju "prikrivanja podrijetla" imovine, nadležna tijela su dokazala u ustaljenoj praksi da se tekst tumači široko kao da uključuje sve oblike prikrivanja koju zahtijevaju Bečka i Palermo konvencija. Nastavno na prethodno, iako članak 261. izričito ne kriminalizira „konverziju ili prijenos“ imovine proizašle iz predikatnog djela, nadležna tijela tvrde da ponašanja koja nisu definirana bila obuhvaćena jednim ili većim brojem drugih ponašanja koja su izričito kriminalizirana, čemu u prilog idu sljedeći slučajevi: Odluka Saveznog vrhovnog suda (*Bundesgerichtshof* - BGH) od dana 18. veljače. 2009, br. 1 StR 4/09, Odluka Saveznog vrhovnog suda od dana 24. lipnja 2008., br: 5 StR 89/08, Odluka Saveznog vrhovnog suda od dana 21. lipnja 1995., br: 2 StR 157/95.¹⁶⁵

Kazneno djelo pranja novca iz članka 261. StGB -a ne odnosi se na pojam "imovine". Umjesto toga koristi se izraz objekt/predmet (*Gegenstand*) koji nije definiran njemačkim zakonom. Nadležna tijela su izjavila da je izraz izabran od strane zakonodavca upravo zato što nije bilo zakonske definicije, s ciljem da se obuhvati široki raspon onih „stvari koje uključuju neku vrstu ekonomske vrijednosti“. Stoga nadležna tijela tvrde da taj izraz pokriva svaku vrstu imovine, bez obzira na određenu vrijednost, uključujući, na primjer, pokretnu i nepokretnu imovinu, novac, vrijednosne papire i potraživanja. Nadležna tijela također navode kako se izraz „izveden iz nezakonitog čina“ može tumačiti široko, te na taj način pokrivati svaki objekt/predmet koji izravno ili indirektno predstavlja imovinsku korist.¹⁶⁶

7.2.2. Financiranje terorizma

Njemačko kazneno materijalno pravo inkriminira kazneno djelo financiranja terorizma u članku 89.c StGB, propisujući kažnjavanje svakoga tko za drugoga prikuplja, prihvaća ili daje imovinu znajući ili s namjerom da ih koristi u svrhu počinjenja kaznenih djela navedenih u katalogu članka 89.c stavku 1. Važno je istaknuti da će se u određenim slučajevima, navedenim u stavku 1. točkama od 1) do 7), kazneno djelo financiranja terorizma smatrati samo ako je počinjenjem jednog od navedenih djela namjera bila ozbiljno zastrašivanje stanovništva, nezakonita prisila vlast ili međunarodne organizacije silom ili prijetnjom sile,

¹⁶⁵ Financial Action Task Force, Mutual Evaluation Report, op. cit., str. 51.

¹⁶⁶ Loc. cit.

uništavanje ili značajno narušavanje osnovnih političkih, ustavnih, ekonomskih ili socijalnih strukture države ili međunarodne organizacije, te ako je namjera bila ozbiljno naštetiti državi ili međunarodnoj organizaciji.¹⁶⁷ Također će se kazniti svaka osoba koja prikuplja, prihvaća ili osigurava imovinu za sebe, u svrhu počinjenja nekog od navedenih djela iz članka 89.c stavka 1.¹⁶⁸

7.2.3. Zamrzavanje imovine

Njemačka u članku 6.a Zakona o bankama (koji je stupio na snagu u studenom 2003.) propisuje da u slučaju kada poznate činjenice govore da su sredstva povjerena financijskoj instituciji ili financijska transakcija provedeni u svrhu financiranja terorističke organizacije, Federalni institut za financijski nadzor (*Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht - BaFin*) može, između ostalih mjera, zamrznuti "fondove" i zabraniti instituciji daljnju financijsku transakciju. Ova je odredba izmijenjena i dopunjena Zakonom o kaznenom progonu priprema teških kaznenih djela koja ugrožavaju državu (*Act on the Prosecution of the Preparation of Serious Violent Acts Endangering the State*) koji uvodi riječi „pripreme djela teškog nasilja koje ugrožavaju državu“ u StGB, stoga je navedenim izmjenama regulirano i provođenje prikupljanja, primanja ili pružanja neznatne imovine za počinjenje takvih djela.¹⁶⁹

Članak 94. njemačkog Zakona o kaznenom postupku (*Strafprozeßordnung – StPO*)¹⁷⁰, koji propisuje osiguravanje i oduzimanje predmeta u dokazne svrhe. Navedeni članak propisuje da će se predmeti važni za istragu staviti pod nadzor ili na drugi način osigurati. Odredbe relevantne za oduzimanje imovinske koristi propisane su u člancima 111.b-111.q. StPO-a. Članak 108. propisuje privremeno oduzimanje predmeta pronađenih tijekom pretrage, a koji ukazuju na počinjenje drugog kaznenog djela, iako nisu povezani s istragom koja je u tijeku, o čemu će se obavijestiti državni odvjetnik.

Postupak osiguranja oduzimanja propisan je člankom 98. StPO-a. U kaznenom postupku privremenu mjeru osiguranja oduzimanja može naložiti samo sud, a samo u hitnim okolnostima državni odvjetnik i njegovi istražitelji. Privremene mjere oduzimanja u svezi sa člankom 97. stavkom 5. ovoga Zakona, koji uključuje prostorije uredništva, izdavačke kuće,

¹⁶⁷ Čl. 89.c st. 1. StGB.

¹⁶⁸ Čl. 89.c st. 2. StGB.

¹⁶⁹ Financial Action Task Force, Mutual Evaluation Report, op. cit., str. 88.

¹⁷⁰ Zakon o kaznenom postupku od 7. travnja 1987., zadnji put izmijenjen 11. srpnja 2019., dostupno na: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stpo/englisch_stpo.html (29.3.2020.) (dalje u tekstu: StPO).

tiskara ili radiodifuznih kompanija, može naložiti samo sud. Službena osoba koja je izvršila mjeru oduzimanja predmeta bez sudskog naloga u pravilu podnosi zahtjev za potvrdu suda u roku od tri dana ukoliko prilikom provođenja mjere privremenog oduzimanja nisu bili prisutne osobe na koju se mjera odnosi ili njezin punoljetni rođak, ili ako su se osoba na koju se mjera odnosi i njezin punoljetni rođak izričito usprotivili mjeri. Osobu, na koju se mjera privremenog osiguranja oduzimanja odnosi, će se uputiti o njezinim pravima. Ako su državni odvjetnik ili jedan od njegovih istražitelja izvršili mjeru oduzimanja nakon podizanja optužnice, sud će o tom slučaju biti obaviješten u roku od tri dana, a oduzeti predmeti će se staviti na raspolaganje. Kao i u hrvatskom pravu, u njemačkom pravu također postoji pravo na zaštitu trećih osoba koje su imovinu stekle u dobroj vjeri, sukladno članku 73.b StGB.

7.2.4. Oduzimanje imovinske koristi

Oduzimanje kaznenih djela propisano je StGB-om, u članku 73., a odredba glasi kako slijedi: „Ako je počinitelj ili sudionik nešto pribavio za ili od nezakonitog djela, sud naređuje oduzimanje imovinske koristi. Ako je počinitelj ili sudionik izvukao korist iz sredstava, sud također naređuje oduzimanje koristi. Sud može odrediti i oduzimanje predmeta/objekta koje je počinitelj ili sudionik pribavio prodajom dobivenog predmeta ili koje je pribavio u obliku naknade za uništenje, oštećenje ili oduzimanje predmeta te oduzimanje onog predmeta koji je pribavljen na temelju stečenog prava.“¹⁷¹

Prošireno oduzimanje propisano je u članku 73.a StGB, koje glasi kako slijedi: Ako je počinjeno protupravno djelo, sud naređuje oduzimanje predmeta koji pripadaju počinitelju ili sudioniku, čak i u onim slučajevima u kojima su predmeti stečeni drugim kaznenim djelima ili za takva djela.¹⁷² Znači da se imovinska korist može oduzeti i za ona djela koja ne uključuju predikatna kaznena djela, kaznena djela pranja novca i financiranja terorizma. Prethodno navedeni članci odnose se i na druge osobe, sukladno članku 73.b StGB.

7.3. Bosna i Hercegovina

¹⁷¹ Čl. 73. StGB

¹⁷² Čl. 73.a StGB

U Bosni i Hercegovini, financijske istrage u stručnim krugovima se „shvaćaju kao dopuna krivičnim istragama koje se poduzimaju isključivo s jednim ciljem, a to je pronalazak i oduzimanja imovinske koristi stečene konkretnim kaznenim djelom.“¹⁷³ U pogledu primjene financijskih istrage razlikuju se tri metode: a) metoda rekonstrukcije novčanog toka i neto vrijednosti, b) metoda dokazivanja na osnovu neto vrijednosti te c) metoda analize izvora i primjene sredstava.

a) Metoda rekonstrukcije novčanog toka i neto vrijednosti - zasniva se na podacima o prihodima, rashodima, obavezama i imovini sadržanim u dokumentaciji, evidencijama i poslovnim knjigama koji se odnose na financijske transakcije osumnjičene osobe. Metoda se primjenjuje u slučajevima dostupne i pouzdane dokumentacije iz koje se može utvrditi rekonstrukcija novčanog toka.¹⁷⁴

b) Metoda dokazivanja na osnovu neto vrijednosti - primjenjuje se u slučajevima kada nema neposrednih dokaza o neprijavljenim, odnosno nezakonitim prihodima, ili kada poslovne knjige i dokumentacija ne odgovaraju realnom stanju stvari, a istovremeno je očito da se imovina osumnjičenog uvećala. Ovom metodom može se izračunati potrošnju i ulaganje novca, kao i količinu novca koja je u određenom periodu sačuvana.¹⁷⁵

c) Metoda analize izvora i primjene sredstava - ovom metodom utvrđuje se ukupni troškovi i prihodi pojedinca u određenom vremenskom periodu.¹⁷⁶

7.3.1. Tijela koje provode kazneni postupak

Zakonom o sprečavanju pranja novca i financiranju terorističkih aktivnosti¹⁷⁷ utvrđuju se mjere i odgovornosti za otkrivanje, sprečavanje i istraživanje pranja novca i financiranje terorističkih aktivnosti Finansijsko-obavještajnog odjeljenja Državne agencije za istrage i zaštitu (SIPA).

¹⁷³ Pajić, Denis, Financijske istrage za kaznena djela iz područja organiziranog kriminala, korupcije i pranja novca u Bosni i Hercegovini, Studija: Financijske istrage kao sredstvo u borbi protiv organizovanog kriminala, korupcije i pranja novca – komparativna analiza Bosne i Hercegovine, Crne Gore i Srbije, Centar za monitoring i istraživanje (CEMI), Sarajevo, 2018., dostupno na: <http://adi.org.ba/wp-content/uploads/2018/11/Studija-Finansijske-istrage-kao-sredstvo-u-borbi-protiv-organizovanog-kriminala-korupcije-i-pranja-novca-BiHCG-SRB.pdf> (27.3.2020.), str. 61.

¹⁷⁴ Loc. cit..

¹⁷⁵ Loc. cit.

¹⁷⁶ Ibid., str. 65.

¹⁷⁷ Zakon o sprečavanju pranja novca i financiranju terorizma, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 47/14 i 46/16.

Zakoni o krivičnom postupku¹⁷⁸ na svim razinama BiH propisuju da se imovinska korist u kaznenom postupku utvrđuje po službenoj dužnosti. Dužnost provođenja prikupljanja dokaza i provođenja izvida kako bi se utvrdila imovinska korist pribavljene krivičnim djelom je na tužitelju. Zakon također predviđa i dužnost tužitelja da brine o trajnom oduzimanju imovinske od počinitelja kaznenih djela, no Pajić smatra kako tužitelji tu odredbu u praksi često zanemaruju.¹⁷⁹

U Republici Srpskoj finansijska istraga započinje zahtjevom tužitelja ili po službenoj dužnosti, dok pod nadzorom tužioca, dokaze prikuplja posebna organizacijska jedinica u čijoj nadležnosti je finansijska istraga i otkrivanje imovine stečene izvršenjem krivičnog djela. Ova jedinica djeluje kao posebno odjeljenje u okviru Jedinice za organizirani kriminal i korupciju MUP-a RS, u čijem je sastavu deset policijskih službenika, diplomiranih pravnika i ekonomista.¹⁸⁰

U Federaciji Bosne i Hercegovine (FBiH) nadležni tužitelj može izdati naredbu za provođenje finansijske istrage, ukoliko je to potrebno za sveobuhvatno utvrđivanje stvarnog porijekla, vrijednosti i strukture imovinske koristi za koju postoje osnovi sumnje da je pribavljena kaznenim djelom. Cilj finansijske istrage je prikupljanje dokaza koji ukazuju na opseg, iznos i stvarnu vrijednost imovine. Prema nalogu tužitelja, u finansijskoj istrazi mogu sudjelovati organi unutrašnjih poslova u kantonima i Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova, Finansijska policija FBiH, Porezna uprava FBiH, Komisija za vrijednosne papire FBiH i Registar vrijednosnih papira FBiH. Nadležna institucija, koja je za to dobila nalog od tužitelja, će o rezultatima provedenih mjera i radnji napraviti izvještaj u kojem navodi sve podatke i informacije do kojih se došlo tijekom postupanja po naredbi o provođenju finansijske istrage.¹⁸¹

7.3.2. Zamrzavanje i oduzimanje imovinske koristi

Materija oduzimanja imovinske koristi pribavljene kaznenim djelima uređena je posebnim zakonima. U Republici Srpskoj na snazi je novi Zakon o oduzimanju imovine

¹⁷⁸ Zakoni o krivičnom postupku, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 3/2003, 32/2003 - ispr, 36/2003, 26/2004, 63/2004, 13/2005, 48/2005, 46/2006, 29/2007, 53/2007, 58/2008, 12/2009, 16/2009, 53/2009 - dr. zakon, 93/2009, 72/2013 i 65/2018.

¹⁷⁹ Pajić, D., op. cit., str. 67.

¹⁸⁰ Ibid., str. 71.

¹⁸¹ Ibid., str. 72.

stečene izvršenjem kaznenog djela od 2018. godine.¹⁸² U članku 22. ZOISKID-a propisano je da će u slučaju opasnosti raspolaganja imovinom za koju postoje osnove sumnje da je proistekla iz kaznenog djela, tužitelj prije, nakon pokretanja i nakon završetka kaznenog postupka, ali najkasnije u roku od godinu dana od pravomoćnog završetka kaznenog postupka, predložiti izricanje privremene mjere osiguranja, i to: 1) zabrana otuđenja i opterećenja nepokretnosti ili stvarnih prava upisanih na nepokretnosti, uz zabilježbu zabrane u javnom registru, 2) zabrana vlasniku ili drugoj osobi na kojeg je imovina prenesena da je otuđi, sakrije, optereti ili raspoláže pokretnom imovinom, 3) zabrana dužniku vlasnika ili druge osoba na koje je imovina prenesena da dobrovoljno ispuni svoju obavezu, te zabrana vlasniku ili drugoj osobi na koje je imovina prenesena da primi 4) nalog banci ili drugoj finansijskoj organizaciji i drugoj pravnoj osobi da vlasniku ili drugoj osobi na koje je imovina prenesena ili trećoj osobi na osnovu naloga vlasnika ili druge osobe na koje je imovina prenesena, izvrši isplatu novčanih sredstava sa njihovog računa u vrijednosti za koju je određena privremena mjera osiguranja, 5) zabrana otuđenja i opterećenja vrijednosnih papira, udjela u fondovima ili poslovnog udjela uz zabilježbu zabrane kod Centralnog registra vrijednosnih papira, registra poslovnih subjekata, zabranom korištenja ili raspolaganja pravima po osnovu takvih vrijednosnih papira, udjela u fondovima ili poslovnih udjela, 6) zabrana dužniku vlasnika ili druge osobe na koje je imovina prenesena da vlasniku ili drugoj osobi na koje je imovina prenesena preda stvari, prenese pravo ili obavi drugu novčanu transakciju.¹⁸³

U FBiH je na snazi Zakon o oduzimanju nezakonito stečene imovine krivičnim djelom¹⁸⁴ od 2014. godine. Člankom 16. ovog Zakona propisano je poduzimanje osiguranja privremenom mjerom kada se pretpostavlja postojanje opasnosti da potraživanja Federacije Bosne i Hercegovine u pogledu oduzimanja imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom neće moći biti ostvarena ili da će njihovo ostvarenje biti otežano ako privremena mjera ne bude određena. Osiguranje se može odrediti i prije nego što je osumnjičenom, optuženom ili povezanoj osobi omogućeno da se izjasni o prijedlogu tužioca za određivanje mjera osiguranja.¹⁸⁵

¹⁸² Zakon o oduzimanju imovine stečene izvršenjem kaznenog djela, Službeni glasnik Republike Srpske, br. 66/18. (dalje u tekstu: ZOISKID).

¹⁸³ Čl. 22. ZOISKID

¹⁸⁴ Zakon o oduzimanju nezakonito stečene imovine krivičnim djelom, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, br. 71/14. (dalje u tekstu: ZONSIKD).

¹⁸⁵ Čl. 16. ZONSIKD.

7.4. Analiza usporednog prikaza zemalja Sjeverne Amerike i Europe

Usporedbom nacionalnih zakonodavstava, prakse i članaka vezanih za financijske istrage u Sjedinjenim Američkim Državama, Njemačkoj te Bosni i Hercegovini, kao uzorcima na kojima je izvršen komparativni prikaz, vidljive su sličnosti i razlike koje proizlaze iz prakse i zakonodavstva različitih država, a na koju su mogli utjecati brojni faktori, poput članstva u FATF-u, međunarodni propisi, geografski položaj te kulturološki i tradicionalni utjecaj.

U odnosu na SAD, financijske istrage i oduzimanje imovinske koristi regulirane su iz različitih normativnih izvora, te uključuju razna tijela čija nadležnost ovisi o kaznenom djelu zbog kojeg se pokreće financijska istraga, financijske institucije koje imaju obvezu obavještavanja o sumnjivim transakcijama i zamrzavanja imovine. Brojnost propisa koji reguliraju istragu pranja novca i financiranja terorizma proizlaze iz činjenice da SAD, kao zemlja anglosaksonskog pravnog sustava poput Ujedinjenog Kraljevstva, nema jedinstveni pravni propis koji regulira kazneni postupak i kažnjavanje, poput kontinentalnog pravnog sustava, te važnu ulogu ima sudska praksa, dok se u kontinentalnom sustavu pravni sistem temelji na načelu vladavine prava.

Sličan sustav ovlasti tijela koje provode kazneni postupak i financijske istrage može se naći i u zakonima Bosne i Hercegovine i Njemačke. Obje zemlje imaju federalni sustav, te se u Njemačkoj ističe rad federalnih i pokrajinskih službi, što uključuje državnog odvjetnika na federalnoj i pokrajinskoj razini, financijsko-obavještajnu jedinicu u sklopu Federalnog ureda za kriminalističku policiju te MUP na federalnoj i pokrajinskoj razini. U Njemačkom pravnom sustavu, kao i u slučaju Republike Hrvatske, važnu ulogu imaju međunarodni propisi Europske unije, koji uključuju nadsacionalne propise poput direktiva i uredbi, a koje države imaju obvezu implementirati ili primijeniti u nacionalnom pravnom sustavu. Stoga možemo naglasiti da zbog prilagodbe europskoj pravnoj stečevini, Njemačka i Hrvatska imaju tendenciju prema jedinstvenoj zakonodavnoj i pravnoj praksi, a što je vidljivo iz priloženih pravnih propisa i sličnosti odredbi sa implementiranim člancima direktiva. Brojne zakonske izmjene hrvatskog i njemačkog zakonodavstva u kaznenom procesnom i materijalnom pravu upućuju na pozitivnu i aktivnu ulogu država članica Europske unije u nastojanju prilagodbe europske pravne stečevine, čime se nastoji postići jedinstveni pravni sustav u Europskoj uniji.

U odnosu na Bosnu i Hercegovinu, uočene su podjele u ovlastima nadležnih tijela, s obzirom na podjelu vlasti u Bosni i Hercegovini, te naglasak na ulozi državnog odvjetništva FBiH i Republike Srpske. Za razliku od hrvatskog kaznenog procesnog prava, BiH i dalje ima posebni pravni propis (*lex specialis*) koji se odnosi na oduzimanje i zamrzavanje imovinske koristi, što pokazuje razliku u procesnoj primjeni pravnih propisa, te otežanom načinu rada državnog odvjetništva BiH. Potrebno je naglasiti kako i autori stručnih članaka naglašavaju izbjegavanje značajnije uloge u financijskim istragama od strane državnog odvjetništva.

Sve države, sukladno preporukama FATF-a, poput Republike Hrvatske imaju osnovanu financijsko-obavještajnu jedinicu sačinjenu od specijaliziranih stručnjaka čija je uloga provođenja financijskih istraga, koji zbog visoke razine kompleksnosti i profesionalnosti koja kaznena djela pranja novca i financiranja terorizma uključuju, pomažu u istrazi tužitelju svojim stručnim znanjem i sposobnostima. Sve države aktivno sudjeluju u radu MONEYVALA, čije evaluacije imaju bitnu ulogu u kreditnom rejtingu nadzirane države, a SAD ima važnu ulogu promatrača koja mu je dodijeljena od strane Vijeća Europe. Države u redovitim periodima podnose izvješće MONEYVAL-u kako bi se dale povratne informacije o njihovoj ulozi u borbi protiv pranja novca i financiranja terorizma, kao i njihovoj ulozi u promicanju preporuka FATF-a. Sve države su ratificirale Bečku konvenciju, Palermo konvenciju i UNCAC, što bitno utječe na osnaživanje borbe protiv pranja novca i financiranja terorizma, a paralelno utječe i na ujednačavanje propisa i pravne prakse, što će u budućnosti uvelike olakšati međunarodnu ulogu i suradnju u borbi protiv navedenih kaznenih djela. Na ovaj način omogućit će se brži protok informacija i suradnja nadležnih tijela policije i državnog odvjetnika, smanjiti zagušenost birokracije u podnošenju naloga za izručenje ili mogućnosti sudjelovanja u istrazi domaćih nadležnih tijela, te ojačati suradnja i uloga EUROPOL-a i INTERPOL-a s nacionalnim državama.

8. MEĐUNARODNI PRAVNI IZVORI – PRANJE NOVCA I FINANCIRANJE TERORIZMA

Republika Hrvatska potpisnica je brojnih međunarodnih konvencija kojima se nastoje suzbiti i ograničiti kaznena djela pranja novca i financiranja terorizma. Kao članica Europske unije, RH također ima obvezu implementacije direktiva u nacionalno zakonodavstvo, s ciljem ostvarivanja jedinstvene europske pravne stečevine.

8.1. Direktive

U Zakonu o sprječavanju pranja novca, u članku 2. stavku 1. propisano je preuzimanje Direktiva (EU) 2015/849 Europskoga parlamenta i Vijeća od 20. svibnja 2015. o sprječavanju korištenja financijskoga sustava u svrhu pranja novca i financiranja terorizma, o izmjeni Uredbe (EU) 648/2012 Europskoga parlamenta i Vijeća te o stavljanju izvan snage Direktive 2005/60/EZ Europskoga parlamenta i Vijeća i Direktive Komisije 2006/70/EZ, te Direktiva (EU) 2018/843 Europskoga parlamenta i Vijeća od 30. svibnja 2018. o izmjeni Direktive (EU) 2015/849 o sprječavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca ili financiranja terorizma i o izmjeni direktiva 2009/138/EZ i 2013/36/EU.¹⁸⁶ Ove direktive predstavljaju kontinuitet u odnosu na Direktiva 91/308/EEZ o sprječavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca (tzv. Prva direktiva). Europska unija prepoznala je nedostatke u Prvoj direktivi, te je daljnjim intervencijama i promjenama nastojala osuvremeniti i otkloniti uočene nedostatke.

Stoga je u Direktivi 2001/97/EZ o izmjeni Direktive 91/308/EEZ o sprječavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca (Druga direktiva), nezakonita djelatnost proširena u odnosu na predikatna kaznena djela, pri čemu proširen raspon kaznenih djela predviđenih u Prvoj direktivi. Direktiva 2005/60/ EZ o sprječavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca i financiranja terorizma (Treća direktiva) usmjerena je na daljnje jačanje preventivnog pristupa sprječavanja pranja novca (utemeljen stupanj rizika), te je dodatno proširen krug osoba, fizičkih i pravnih, na koje se ova direktiva odnosi. Direktiva (EU) 2015/849 (Četvrta direktiva) postrožila je već postojeće odredbe, te stavila naglasak na međunarodnu suradnju.

¹⁸⁶ Čl. 2. ZOSPNFT

8.2. Konvencije

Republika Hrvatska je, uz implementaciju navedenih direktiva u nacionalno zakonodavstvo, ratificirala konvencije Ujedinjenih naroda i Vijeća Europe u cilju poboljšanja nacionalnog zakonodavstva u borbi protiv pranja novca, a poslije i financiranja terorizma, te aktivno ispunjava svoje obveze kao članica Vijeća Europe i Ujedinjenih naroda. Konvencije Vijeća Europe su Konvencija Vijeća Europe o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog kaznenim djelom i o financiranju terorizma (tzv. Varšavska konvencija) te Konvencija o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenog kaznenim djelom (tzv. Strasbourška konvencija). Navedene Konvencije Republika Hrvatska je ratificirala te je donijela dva zakona kojima potvrđuje navedene konvencije: 1) Zakon o potvrđivanju Konvencije Vijeća Europe o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenoga kaznenim djelom i o financiranju terorizma (Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 5/2008) te 2) Zakon o potvrđivanju Konvencije o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenoga kaznenim djelom (Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 5/2008) br. 14/1997).

Konvencije Ujedinjenih naroda koje se odnose na kaznena djela pranja novca i financiranja terorizma su: Konvencija Ujedinjenih naroda protiv korupcije iz 2003. godine (UNCAC, Merida konvencija), Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta iz 2000. godine (Palermo konvencija), Konvencija Ujedinjenih naroda protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih tvari iz 1988. godine (tzv. Bečka konvencija) te Međunarodna Konvencija o sprječavanju financiranja terorizma iz 1999. godine. Već i suradnici naglašavaju važnost ovih konvencija, jer su njima predviđene nove kriminalističke radnje: prekogranično nadziranje, prekogranično praćenje, razmjena podataka, nacionalni informacijski sustavi u zemljama članicama Schengenskog sporazuma (NSIS), nadzor prometa i isporuke opojnih sredstava, psihotropnih tvari, oružja, nuklearnog otpada i drugih predmeta, zatim nadzor nad financijskim operacijama, tijekomima kretanja novca itd. „Vrlo bitna novost su povezane istrage i zajednički istražni timovi bez čijeg je djelovanja jedva moguće djelotvorno otkrivanje i suzbijanje suvremenog, posebno organiziranog kriminaliteta.“¹⁸⁷

Obveze iz Bečke konvencije sukcesijom su prešle na RH kao jednu od država nastale raspadom Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, a što je vidljivo iz Odluke o

¹⁸⁷ Pavišić, B., op. cit., str. 666.

objavljivanju mnogostranih međunarodnih ugovora kojih je Republika Hrvatska stranka na temelju notifikacija o sukcesiji (Narodne novine br. 4/1994). Bečka Konvencija u pogledu pranja novca važna je stoga što je njome prvi put određen opseg koji obuhvaća elemente kaznenog djela pranja novca, propisujući kažnjavanje nezakonitog prometa opojnih droga i kao i nezakonito skrivanje imovine proizašle iz ovog predikatnog djela. Palermo konvencijom proširio se krug predikatnih djela povezanih sa kaznenim djelom pranja novca, te je otvoreno i pitanje stjecanja imovinske koristi, točnije konverzija imovine, njezino skrivanje ili skrivanje njezine prirode i izvora, stjecanje imovine proizašle iz kaznenog djela, te inkriminiranje onih kaznenih djela koja su počinjena u sklopu organiziranog kriminala. UNCAC predviđa inkriminiranje onih radnji koje uključuju ostvarivanje imovinske koristi koruptivnim kaznenim djelima. Republika Hrvatska ratificirala je UNCAC¹⁸⁸ i Palermo konvenciju.¹⁸⁹

¹⁸⁸ Potpisala 10. prosinca 2003., ratificirala 24. travnja 2005. godine, <https://www.unodc.org/unodc/en/corruption/ratification-status.html>

¹⁸⁹ Potpisala 12. prosinca 2000., ratificirala 24. siječnja 2003. godine, https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtsg_no=XVIII-12&chapter=18&clang=en

III. ZAKLJUČAK

Pojavom globalizacije i razvojem međunarodnih odnosa razvila se i suradnja između transnacionalnih zločinačkih organizacija te pojava sofisticiranijih metoda stjecanja nezakonite imovinske koristi, kao i kreativnijih metoda pranja novca. S obzirom da se radi o kaznenim djelima koji zahtijevaju visoku razinu stručnog znanja i vještina, u Republici Hrvatskoj uz radnje koje poduzimaju policija (forenzičko-kriminalističke) i državni odvjetnik (postupovne radnje) u skladu sa svojim mogućnostima, znanjima i vještinama, važne su, ako ne i ključne, radnje Porezne uprave i tijela Ministarstva financija, poput Samostalnog sektora za financijske istrage u sklopu Porezne uprave i Ureda za sprječavanje pranja novca. Njihova uloga može voditi uspješnom otkrivanju kaznenih djela i nezakonito stečene imovine, te u analizi knjigovodstveno-financijskih nalaza. Može se zaključiti da je koordinacija posebno važna kod provođenja financijskih istraga u ranim fazama izvida, zbog pravovremenog otkrivanja nezakonito stečene imovinske koristi, kako se ne bi izgubio njezin trag kroz faze pranja novca, a koje mogu bitno utjecati na određivanje opsega imovine. Stoga je bilo važno istaknuti financijske istrage kao bitan faktor u otkrivanju opsega nezakonito stečene imovine prilikom provođenja pretkaznenog i kaznenog postupka.

U cilju pojednostavljenja provođenja procesnih radnji u pogledu oduzimanja nezakonito stečene imovine, kao i njezinog konačnog oduzimanja, provedene su bitne preinake zakonskih odredbi, na način da je prestao važiti dotadašnji ZOPOIK, te su odredbe tog zakona inkorporirane u ZKP. Na ovaj način postiže se izbjegavanje neujednačenosti i problema u praksi, s obzirom da su pojedini sudovi primjenjivali različite odredbe.

U radu su navedene nacionalne i međunarodne organizacije koje svojom djelatnošću, smjernicama, preporukama i strategijama nastoje što učinkovitije suzbiti kaznena djela pranja novca i financiranja terorizma. Najvažnija međunarodna tijela u borbi protiv pranja novca i financiranja terorizma su: a) Grupa za financijsku akciju protiv pranja novca (*Financial Action Task Force on Money Laundering* – FATF), b) Odbor stručnjaka za procjenu mjera protiv pranja novca i financiranje terorizma – MONEYVAL i c) Egmont grupa. Usporedbom nacionalnih zakonodavstava, prakse i članaka vezanih za financijske istrage, vidljive su sličnosti i razlike koje proizlaze iz prakse i zakonodavstva različitih država, a na koju su mogli utjecati brojni faktori, poput članstva u FATF-u, međunarodni propisi, geografski položaj te kulturološki i tradicionalni utjecaj. Sve države, koje su bile predmet komparativne analize, sukladno preporukama FATF-a, poput Republike Hrvatske imaju osnovanu

financijsko-obavještajnu jedinicu sačinjenu od specijaliziranih stručnjaka čija je uloga provođenja financijskih istraga, koji zbog visoke razine kompleksnosti i profesionalnosti koja kaznena djela pranja novca i financiranja terorizma uključuju, pomažu u istrazi svojim stručnim znanjem i sposobnostima. Sve navedene države aktivno sudjeluju u radu MONEYVALA, čije evaluacije imaju bitnu ulogu u kreditnom rejtingu nadzirane države. Usporednom analizom utvrđeno je kako su sve navedene države ratificirale Bečku konvenciju, Palermo konvenciju i UNCAC, što bitno utječe na osnaživanje borbe protiv pranja novca i financiranja terorizma, a paralelno utječe i na ujednačavanje propisa i pravne prakse, što će u budućnosti uvelike olakšati međunarodnu ulogu i suradnju u borbi protiv navedenih kaznenih djela. Na ovaj način omogućit će se brži protok informacija i suradnja nadležnih tijela policije i državnog odvjetnika, smanjiti zagušenost birokracije u podnošenju naloga za izručenje ili mogućnosti sudjelovanja u istrazi domaćih nadležnih tijela, te ojačati suradnja i uloga EUROPOL-a i INTERPOL-a s nacionalnim državama.

Na kraju rada navedeni su međunarodni pravni izvori koji su doprinijeli definiranju pojma i opsega kaznenih djela pranja novca, financiranja terorizma i imovinske koristi proizašle iz tih kaznenih djela, prilagodbi europskoj pravnoj stečevini, kao i razvoju međunarodne suradnje i izjednačavanja prakse u cilju što učinkovitije borbe protiv kaznenih djela pranja novca i financiranja terorizma.

IV. POPIS KRATICA:

KRATICA	ZNAČENJE
Čl.	Članak
St.	Stavak
t.	točka
itd.	i tako dalje
i sl.	i slično
KZ	Kazneni zakon
MKSFT	Međunarodna Konvencija o sprječavanju financiranja terorizma
ZSPNFT	Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma
ZKP	Zakon o kaznenom postupku
ZOPOIK	Zakon o postupku oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom i prekršajem
USPN	Ured za sprječavanje pranja novca
SSFI	Samostalni sektor za financijske istrage
MUP	Ministarstvo unutarnjih poslova
FATF	Financial Action Task Force on Money Laundering
MONEYVAL	The Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism
EU	Europska unija

SAD	Sjedinjene Američke Države
BKA	Bundeskriminalamt
OFAC	Office of Foreign Assets Control
IEEPA	International Emergency Economic Powers Act
StGB	Strafgesetzbuch
StPO	Strafprozeßordnung
SIPA	Državna agencija za istrage i zaštitu
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
RS	Republika Srpska

V. POPIS LITERATURE

1) Popis knjiga, izvješća i članaka:

1. Bezimena, Lovac na teroriste, Profil, Zagreb, 2004.
2. Biluš, Ante, Hržina, Danka, Palijaš, Dubravko, Preventivni sustav i kazneni progon pranja novca - priručnik za polaznike/ice, Pravosudna akademija, Zagreb, 2017.
3. Blažević, Robert, Upravna znanost, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2015.
4. Bujas, Ivana, Pavelin, Tanja, Turudić, Ivan, Oduzimanje imovinske koristi – VII. novela Zakona o kaznenom postupku, Informator, Zagreb, br.6523, 21.05.2018., <https://informator.hr/strucni-clanci/oduzimanje-imovinske-koristi-vii-novela-zakona-o-kaznenom-postupku> (20.3.2020.)
5. Casey, Christopher A., Rennack, Dianne E., Fergusson, Ian F., Elsea, Jennifer K., The International Emergency Economic Powers Act: Origins, Evolution, and Use, Congressional Research Service, 2019. dostupno na: <https://fas.org/sgp/crs/natsec/R45618.pdf> (10.6.2020.)
6. Castillo, Delia Sánchez, Freezing financial assets in the United States and in Mexico: Contrasts in constitutionality and legal parallels, Mexican Law Review, Vol.XI, No.2 January-June (2019.), dostupno na: <https://revistas.juridicas.unam.mx/index.php/mexican-law-review/article/view/13130/14695#footnote-385> (18.3.2020.)
7. Cindori, Sonja, Sustav sprječavanja pranja novca, Pravni fakultet, Zagreb, 2010.
8. Critchley, David, The origin of organized crime in America: The New York city mafia, 1891–1931., Routledge, 2008.
9. Cynthia, DeGabrielle: Međunarodni naponi Sjedinjenih Američkih Država, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 8, br.2 (2001.), str. 191-206.
10. FATF Report, Operational Issues Financial Investigations Guidance, June 2012, dostupno na: https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Operational%20Issues_Financial%20investigations%20Guidance.pdf (10.3.2020.)
11. Financial Action Task Force, Mutual Evaluation Report, Anti-money Laundering and Combating the Financing of Terrorism, Germany, 19. February 2010., dostupno na: <https://www.fatf->

gafi.org/media/fatf/documents/reports/mer/MER%20Germany%20full.pdf

(25.3.2020.)

12. Golobinek, Robert, CARDS Regional Police Project in South-eastern Europe – Pregled zakonskih propisa u oblasti oduzimanja imovinske koristi stečene krivičnim djelom u jugoistočnoj Evropi, Strasbourg, 2007., dostupno na: <https://rm.coe.int/16806efd0a> (25.3.2020.)
13. Gruenfelder, Anna Maria, Senjski uskoci u "povijesti svakodnevnice“, Senjski zbornik: prilozi za geografiju, etnologiju, gospodarstvo, povijest i kulturu, Vol.28, br.1 (2001.).
14. Hrvatska narodna banka, Smjernice za provođenje Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma za kreditne institucije, kreditne unije i institucije za elektronički novac, Zagreb, srpanj 2015., http://old.hnb.hr/novcan/pranje_novca_terorizam/h-smjernice-zakon-spft-ki-en.pdf (12.3.2020.)
15. Iljkić, Davor, Pranje novca u domaćem i stranom zakonodavstvu, FIP - Financije i pravo, Vol.3, br.1 (2015.), str. 37-58.
16. Klarić, Petar, Vedriš, Martin, Građansko pravo – Opći dio, stvarno pravo, obvezno i nasljedno pravo, Narodne novine d.d., Zagreb, 2009.
17. Martinović, Igor, Novoselec, Petar, Komentar čl. 77. i 78. Kaznenog zakona - ulomak iz Komentara Kaznenog zakona, I. knjiga: Opći dio, Zagreb, 2019., dostupno na: [https://www.pravo.unizg.hr/download/repository/Novoselec-Martinovic%2C Komentar cl. 77.-78. KZ o oduzimanju imovinske koristi.pdf](https://www.pravo.unizg.hr/download/repository/Novoselec-Martinovic%2C%20Komentar%20cl.%2077.-78.%20KZ%20o%20oduzimanju%20imovinske%20koristi.pdf) (22.3.2020.)
18. Ministarstvo financija, Ured za sprječavanje pranja novca, Tipologije financiranja terorizma (primjeri iz inozemne prakse), Zagreb, studeni 2012., dostupno na: https://mfin.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/sprjec_pranja_novca/Tipologije%20FT-HR.pdf (20.3.2020.)
19. Novosel, Dragan, Financijske istrage i progon počinitelja gospodarskog kriminaliteta, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), Vol.14, br.2 (2007.), str. 739-783.
20. Novosel, Dragan, Tijek kaznenog postupka - kazneni progon i istraga, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol.15, br.2 (2008.), str. 691-727.

21. Orlović, Ante, Pajčić, Matko, Policijski izvodi kaznenih djela gospodarskog kriminaliteta, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), Vol.14, br.2 (2007.), str. 695-738.
22. Leff, Douglas, Money Laundering and Asset Forfeiture, Taking the Profit Out of Crime, 2012., dostupno na: <https://leb.fbi.gov/articles/legal-digest/legal-digest-money-laundering-and-asset-forfeiture-taking-the-profit-out-of-crime> (23.3.2020.)
23. Pavišić, Berislav, Modly, Duško, Veić, Petar, Kriminalistika, Knjiga prva, Zagreb, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2006.
24. Pajić, Denis, Finansijske istrage za kaznena djela iz područja organiziranog kriminala, korupcije i pranja novca u Bosni i Hercegovini, Studija: Finansijske istrage kao sredstvo u borbi protiv organizovanog kriminala, korupcije i pranja novca – komparativna analiza Bosne i Hercegovine, Crne Gore i Srbije, Centar za monitoring i istraživanje (CEMI), Sarajevo, 2018., dostupno na: <http://adi.org.ba/wp-content/uploads/2018/11/Studija-Finansijske-istrage-kao-sredstvo-u-borbi-protiv-organizovanog-kriminala-korupcije-i-pranja-novca-BiHCG-SRB.pdf> (27.3.2020.)
25. Roksandić Vidlička, Sunčana, Šamota Galjer, Marta: Političko-gospodarski kriminalitet i prošireno oduzimanje imovinske koristi: Quo vadis, Hrvatska?, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 22, br. 2 (2015), str. 523-557.
26. Sarajlija, Sabina, Financijske istrage, prezentacija, Jahorina, 26.9.2018., dostupno na: <http://rs.cest.gov.ba/index.php/seminari-2018/75-26-279jahorina-forenziko-raunovodstvo/2306-prezentacija-s-sarajlija-1/file> (20.3.2020.)
27. Šegvić, Saša, Antiterorizam u kontekstu borbe protiv organiziranog kriminala, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, vol.46, br.4 (2009.), str. 667.-685.
28. Vučko, Marija, Šamota Galjer, Marta, Imovinski izvodi i privremene mjere osiguranja radi primjene instituta oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom i prekršajem - priručnik za polaznike/ice, Pravosudna akademija, Zagreb, 2016.

2) Pravni izvori:

2.1) Pravni izvori Republike Hrvatske:

1. Konačni prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku Vlade Republike Hrvatske od 21. lipnja 2017., dostupno na: <http://edoc.sabor.hr/DocumentView.aspx?entid=2004803> (12.6.2020.)
2. Ovršni zakon, Narodne novine, br. 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 73/17
3. Zakon o kaznenom postupku, Narodne novine, br. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19
4. Kazneni zakon, Narodne novine, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19
5. Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma, Narodne novine, br. 108/17, 39/19
6. Zakon o postupku oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom i prekršajem, Narodne novine, br. 145/10, 70/17, prestao važiti 27.07.2017.

2.2) Pravni izvori Bosne i Hercegovine:

1. Zakoni o krivičnom postupku, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 3/2003, 32/2003 - ispr, 36/2003, 26/2004, 63/2004, 13/2005, 48/2005, 46/2006, 29/2007, 53/2007, 58/2008, 12/2009, 16/2009, 53/2009 - dr. zakon, 93/2009, 72/2013 i 65/2018
2. Zakon o sprečavanju pranja novca i financiranju terorizma, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 47/14 i 46/16
3. Zakon o oduzimanju nezakonito stečene imovine krivičnim djelom, Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine, br. 71/14
4. Zakon o oduzimanju imovine stečene izvršenjem kaznenog djela, Službeni glasnik Republike Srpske, br. 66/18

2.3) Pravni izvori Savezne Republike Njemačke:

1. Zakon o kaznenom postupku od 7. travnja 1987., zadnji put izmijenjen 11. srpnja 2019., dostupno na: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stpo/englisch_stpo.html (29.3.2020.)
2. Njemački Kazneni zakon od 13. studenog 1998., zadnji put izmijenjen 19. lipnja 2019., dostupno na: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html#p0012 (29.3.2020.)

2.4) Pravni izvori Sjedinjenih Američkih Država:

1. 18 U.S. Code § 1956. Laundering of monetary instruments (1982.), dostupno na: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/1956> (1.4.2020.)
2. 18 U.S. Code § 1957. Engaging in monetary transactions in property derived from specified unlawful activity (1982), dostupno na: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/1957> (1.4.2020.)
3. Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism (USA PATRIOT) Act of 2001, Public Law, 107-56, 115 Stat. 272

2.5) Međunarodni pravni izvori:

2.5.1) Direktive:

1. Council Directive 91/308/EEC of 10 June 1991 on prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering, OJ L 166, 28.06.1991.
2. Directive 2001/97/EC of the European Parliament and of the Council of 4 December 2001 amending Council Directive 91/308/EEC on prevention of the use of the financial system for the purpose of money laundering - Commission Declaration, OJ L 344, 28.12.2001.
3. Direktiva 2005/60/EZ Europskog Parlamenta i Vijeća od 26. listopada 2005. o sprečavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca i financiranja terorizma, SL 309, 25.11.2005.
4. Direktiva (EU) 2015/849 Europskog Parlamenta i Vijeća od 20. svibnja 2015. o sprečavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca ili financiranja terorizma, o izmjeni Uredbe (EU) br. 648/2012 Europskog parlamenta i Vijeća te o stavljanju izvan snage Direktive 2005/60/EZ Europskog parlamenta i Vijeća i Direktive Komisije 2006/70/EZ, SL 141, 05.06.2015..
5. Direktiva (EU) 2018/843 Europskoga parlamenta i Vijeća od 30. svibnja 2018. o izmjeni Direktive (EU) 2015/849 o sprečavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca ili financiranja terorizma i o izmjeni direktiva 2009/138/EZ i 2013/36/EU, SL L 156, 19. 6. 2018.
6. Direktiva 2014/42/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 3. travnja 2014. o zamrzavanju i oduzimanju predmeta i imovinske koristi ostvarene kaznenim djelima u Europskoj uniji, SL L 127, 29. 4. 2014.

2.5.2) Konvencije Vijeća Europe:

1. Zakon o potvrđivanju Konvencije Vijeća Europe o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenoga kaznenim djelom i o financiranju terorizma, Narodne novine, br. 5/2008.
2. Zakon o potvrđivanju Konvencije o pranju, traganju, privremenom oduzimanju i oduzimanju prihoda stečenoga kaznenim djelom, Narodne novine, br. 14/1997.

2.5.3) Konvencije Ujedinjenih naroda:

1. Međunarodna Konvencija o sprječavanju financiranja terorizma, Narodne novine, br. 16/2003.
2. Konvencija Ujedinjenih naroda protiv korupcije, Narodne novine, br. 2/2005.
3. Konvencija Ujedinjenih naroda protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih supstancija, Službeni list SFRJ, Međunarodni ugovori, br. 14/1990.
4. Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta, Protokol za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje krijumčarenja ljudi, posebice žena i djece te Protokol protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom, kojima se dopunjuje Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta, Narodne novine, br. 14/2002.

3) Sudska praksa

1. Arps protiv Hrvatske, zahtjev br. 23444/12 od 25. listopada 2016, dostupno na: <https://hudoc.echr.coe.int> (11.6.2020.)
2. Falk protiv Nizozemske, zahtjev br. 66273/01 od 19. listopada 2004., dostupno na: <https://hudoc.echr.coe.int> (11.6.2020.)
3. Margaretić protiv Hrvatske, zahtjev br. 16115/13, od 5. lipnja 2014., dostupno na: <https://hudoc.echr.coe.int> (11.6.2020.)
4. Rješenje Vrhovnog suda RH, broj: I Kž 941/10-4 od 14. kolovoza 2012, dostupno na: http://www.iusinfo.hr/CaseLaws/Content.aspx?SOPI=VSRH2010IKzB941A4&Doc=VRHSUD_HR (12.6.2020)
5. Sanader protiv Hrvatske, zahtjev br. 66408/12 od 12. veljače 2015., dostupno na: <https://hudoc.echr.coe.int> (11.6.2020.)

6. Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-1451/2015 od 9. travnja 2015., dostupno na: https://www.iusinfo.hr/CaseLaws/Content.aspx?SOPI=USRH2015B1451AIII&Doc=USTSUD_HR (10.6.2020.)
7. Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-4182/2008 od 17. ožujka 2009., dostupno na: https://www.iusinfo.hr/CaseLaws/Content.aspx?SOPI=USRH2008B4182AIII&Doc=USTSUD_HR (10.6.2020.)
8. Ustavni sud Republike Hrvatske, U-III-3360/2014 od 6. lipnja 2016., dostupno na: https://www.iusinfo.hr/CaseLaws/Content.aspx?SOPI=USRH2014B3360AIII&Doc=USTSUD_HR (10.6.2020.)

4) Internetske stranice:

1. www.unodc.org/unodc/en/corruption/ratification-status.html
2. treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVIII-12&chapter=18&clang=en
3. www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html#p2341
4. www.fincen.gov/what-we-do
5. www.egmontgroup.org/en/content/about
6. www.imolin.org/imolin/en/about_us.html
7. old.hnb.hr/novcan/pranje_novca_terorizam/h-pranje-novca-terorizam.htm#VII
8. www.porezna-uprava.hr/bi/Stranice/Financijske-istrage.aspx
9. www.fatf-gafi.org/about/whoweare/
10. <https://oss.uredjenazemlja.hr/public/lrServices.jsp?action=publicLdbExtract>
11. www.egmontgroup.org/en/content/structure-and-organization-egmont-group-financial-intelligence-units
12. <https://www.skdd.hr/portal/f?p=100:400:7678426118062:::>

VI. POPIS SLIKA

1. SLIKA 1. Struktura Ureda za sprječavanje pranja novca
2. SLIKA 2. Struktura i organizacija financijsko-obavještajne jedinice Egmont Grupe